

МАРІЯ ІВАНИШИН

ПО БІЛОМУ ЯЙЦІ ВОСКОВІ ВЗОРИ

Посібник з писанкарства

*Автор висловлює щирі подяки
за фінансову підтримку у виданні посібника
мережі аптек ТЗОВ «Маркет Універсал ЛПД»
та його генеральному директору Олегу Нікулишину,
а також за сприяння у підготовці посібника до друку
ректору Львівського банківського інституту
Національного банку України, доктору економічних
наук, професору Тамарі Смовженко,
голови Львівського педагогічного товариства
ім. Т. Ващенко Оксани Тентош.*

МАРІЯ ІВАНИШИН

Посібник з писанкарства

ПО БІЛОМУ ЯЙЦІ ВОСКОВІ ВЗОРИ

Дизайн-студія «Гердан Графіка»

Львів, 2006

ПИСАНКА – СИМВОЛ ВОСКРЕСІННЯ

Чи є на світі серце, що не усміхається весні, не радіє теплому променеві, не вітає просту і невибагливу першу квітку? Коли природа пробуджується, оживає, коли земля оновлює свої барви, для людини наче все починається спочатку.

Навесні приходять до нас Великдень – одне з найбільших свят у християнському світі. Великий день Христового Воскресіння! Свято надії і вічної безкорисливої любові.

Великдень святкують дуже урочисто і весело. До свята готуються заздалегідь. Сорок днів Посту ведуть людину до Великодньої Неділі. У цей час намагаються обмежити себе у їжі та розвагах, не влаштовують гучних забав, прагнуть більше по-

бути на самоті і в молитві наблизитися до розуміння Божої Істини. Давня мудрість говорить: "Хто хоче звільнити душу, нехай приборкає тіло".

Тоді і робота стає молитвою.

Саме в такі дні дівчата вишивали рушники, готували посаг*, щоб усе було чисте, як думки в цю благодатну пору. Готували і святкові обнови: земля оновлюється, тож кожен хотів одягнути на Великдень щось нове.

А ще у час Посту сідали за писанки. Дівчата, звичайно, намагалися робити їх власноручно, а коли в родині ніхто не вмів писанкувати, звертались до майстрів. Отож на свята в кожній оселі на столі у великому полумиску лежали писанки.

Вже саме писання було своєрідним обрядом і вимагало дотримуватися строгих правил. Не збиралися дівчата у великі громади, як на вечорниці, а намагалися кожна окремо братися до праці й нікому не показувати своїх писанок аж до Великодня.

І от довгожданий день. "Христос воскрес!" – лунає в храмі. "Христос воскрес!" – з радістю підхоплює кожна жива душа, що вірить у святе Воскресіння.

Одразу після Богослужіння та посвячення пасок родичі і знайомі починали вітати одне одного зі святом і обмінюватись писанками. Цей звичай називався христосуванням. Люди вірили, що перша подарована писанка має чудодійну силу, тому не прийняти її було великою образою. Цю писанку берегли особливо.

Кому ж се вона таку писанку хорошу та гарну придбала? Еге! Вже пак не кому, як Тимосі, писаревому сину, що отсе після провід подає за нього рушники, а після ушестя, на клечальній, і весілля буде. Так отсе-то вона і збирається на празник після обід вийти до колісок і там з Тимохою гарненько похристосуватися і дати йому ту писанку.

Ся ж писанка Тимосі, а усі прочі понесе вона з сестрами завтра, у великодню суботу, на місто, у город, та, попродавши, накуплять скиндячок, стрічок, шпалерів на голуби, шумихи і усього, чого їм треба; а чого не попродають, так празниками під колісками наміняють на горіхи, на мочені кислочки, на горохвяники й на усякі ласощі."

А от у поливаний понеділок – другий день свят – дівчата відкуплялися від хлопців, аби ті не обливали їх водою. Бувало, що дівчина не мала писанки, тоді хлопець відбирав у неї хустину і чекав викупу. Подекуди за подаровані писанки хлопці купували дівчатам подарунки або частували їх.

На сході України на другий день Великодніх свят хлопці гуртом ходили по хатах з привітаннями, на Львівщині ж до початку ХХ сторіччя був цікавий звичай, який описав видатний етнограф* Володимир Гнатюк. Парубки збирались в гурти по двадцять, а то й більше осіб,

співали під вікнами дівчатам великодні пісні, що називалися "риндзівки". За це дівчата виносили їм за поріг писанки і частування.

Цікаво, що на Україні писанки застосовували не тільки на Великдень. При народженні, одруженні і на смерть люди дарували писанки. Скажімо, коли народжувалась дитина, то її мама "платила" такий викуп за дитину хресній мамі. На Слобожанщині наречений дарував писанку дівчині як символ зародження нової сім'ї. Коли траплялося, що помирала дитина, то їй в руку давали писанку, щоб не сумувала на тому світі.

Наші діди і прадіди вірили в добру силу писанок. Їх клали в зерно, щоб воно краще зберігалось, у вулик, щоб краще роїлися бджоли, тримали в хаті як оберіг від грому, від хвороби.

Засвідчивши добру новину – Воскресіння Христа, писанка стала символом доброзичливості, щедрості та любові.

А чи правильно ми розуміємо значення слова "символ"*?

Символи - це ті образи і знаки, які мають прихований зміст.

Вони творилися сотні, а може й тисячі років. У них – прадавні уявлення людей про навколишній світ і природні явища. Вони

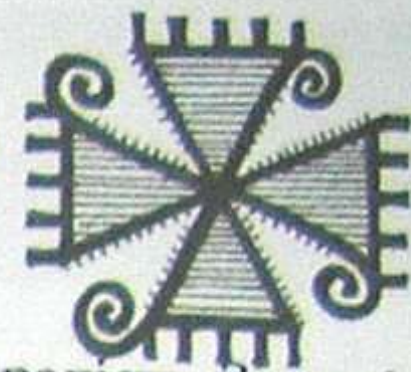
зберегли для нас знання та глибоку віру наших предків. Ми намагаємося зрозуміти їх, вивчаючи твори усної народної творчості та декоративного* мистецтва.

Писанкові візерунки (орнаменти*) називають символічним письмом.

Народна легенда розповідає, що кольорові плями на писанках – це сльози Матері Ісуса. Коли їй сповістили про Воскресіння Сина, сльози радості покотилися з очей Марії. Там, де вони падали на яйце, залишались кольорові плями. Так писанки стали свідомством чудесного Воскресіння. Отож плями на яйці – символ сліз.

З ЧОГО ПОЧАТИ?

Створити диво власними руками – велика радість. Звичайно, майстерність приходить не одразу. Але робота, виконана з любов'ю, принесе насолоду і обов'язково дасть щедрі плоди.

Передусім приготуймо все, що потрібно для роботи.

Яйце найкраще взяти біле, тоді малюнок на ньому виїде виразним, а кольори – яскравими і чистими. Треба уважно подивитись, щоб яйце не мало найменшої тріщини, інакше воно через деякий час зіпсується. Писанки з непошкодженою шкаралупою зберігаються довго.

Використовують і випорожнені яйця, тобто саму лише шкаралупу. На них зручно вчитися писати, і вони чудово зберігаються. У таку писанку можна просилити шнурочок і підвісити її де-небудь в хаті, як це робили й колись.

Випорожнюють яйце по-різному. Найпростіше “видути” його. Для цього в яйці з двох боків роблять маленькі отвори. Щоб уникнути тріщин, краще використати для цього гостру голку або тоненьке свердло. Коли повітря вдувають в один отвір, вміст яйця витікає через інший. Треба дати йому стекти і тоді видути рештки.

Візерунок на яйце наноситься писальцем (мал. 1а). Подекуди його називають “писачком” або “кирсткою”. Писальце можна зробити самому.

мал. 1а

З фольги*, найкраще мідної, вирізаємо квадрат зі стороною приблизно чотири сантиметри. Квадрат скрутімо лічкою з гострим кінцем і сплющмо її. Металевий “дзьобик” вставмо в щілину дерев’яної палички так, щоб гострий кінець виступав знизу трохи більше ніж на один сантиметр. Верхню частину сплющеної лічки загинаємо і обгортаємо навколо палички. Тонким, найкраще мідним дротом обмотуємо кінець палички зі вставленою лічкою.

мал. 1б

Часто пишуть писальцем у вигляді круглої лічки, як на мал. 1б.

Потрібна ще свічка і невеликий шматок справжнього воску. Замість воску можна використати парафін зі свічки.

Тепер приготуємо фарби. Якщо ви купили в магазині спеціальні барвники, розводьте їх, дотримуючись рекомендацій, вказаних на пакуночку. Можна також використати так звані анілінові барвники для вовни. У цьому випадку в металевий посуд насипте чайну ложку порошку і розведіть його склянкою гарячої води. Розчин доведіть до кипіння, зніміть з вогню і додайте чайну ложку оцту. Готовий барвник треба охолодити.

Знадобиться ще одна склянка. Налийте в неї двісті грамів води і додайте дві столові ложки оцту. Знайдіть невелику м’яку чисту ганчірку.

Цікаво знати,

що фарби для писанок можна виготовити з рослин. Це так звані природні барвники. Для цього у відповідний час, здебільшого влітку або весною, збирають потрібні квіти, гілочки, листочки, а також корінці. Все це висушують. Коли приходить час писати писанки, з відварів трав готують фарби, іноді додаючи до них галунів – спеціальних хімічних речовин. Скажімо, жовту барву можна приготувати з кори дикої молоді яблуні. Зелену – з ягід чорниці, сережок осики, моху або дикої бузини. Для чорної фарби треба взяти кору вільхи або молодих листочків чорноклена.

У різних місцевостях майстри використовували різні рослини, що містять природні барвники. Крім того, ці рослини здебільшого мають ще й лікувальні властивості. Чи не тому колись так часто траплялося, що писанкарі були ще й народними лікарями? Ці люди вміли порозумітися з природою, скористатися її цілющими дарами та ще й передати природну силу писанці.

ЯК ПИСАТИ ПИСАНКУ?

Творення писанки – не тільки цікава робота. Це цілий обряд, який здавна шанує наш народ. Ми вивчаємо традиції наших предків і зберігаємо їх, щоб зуміти пізнати світ і самих себе.

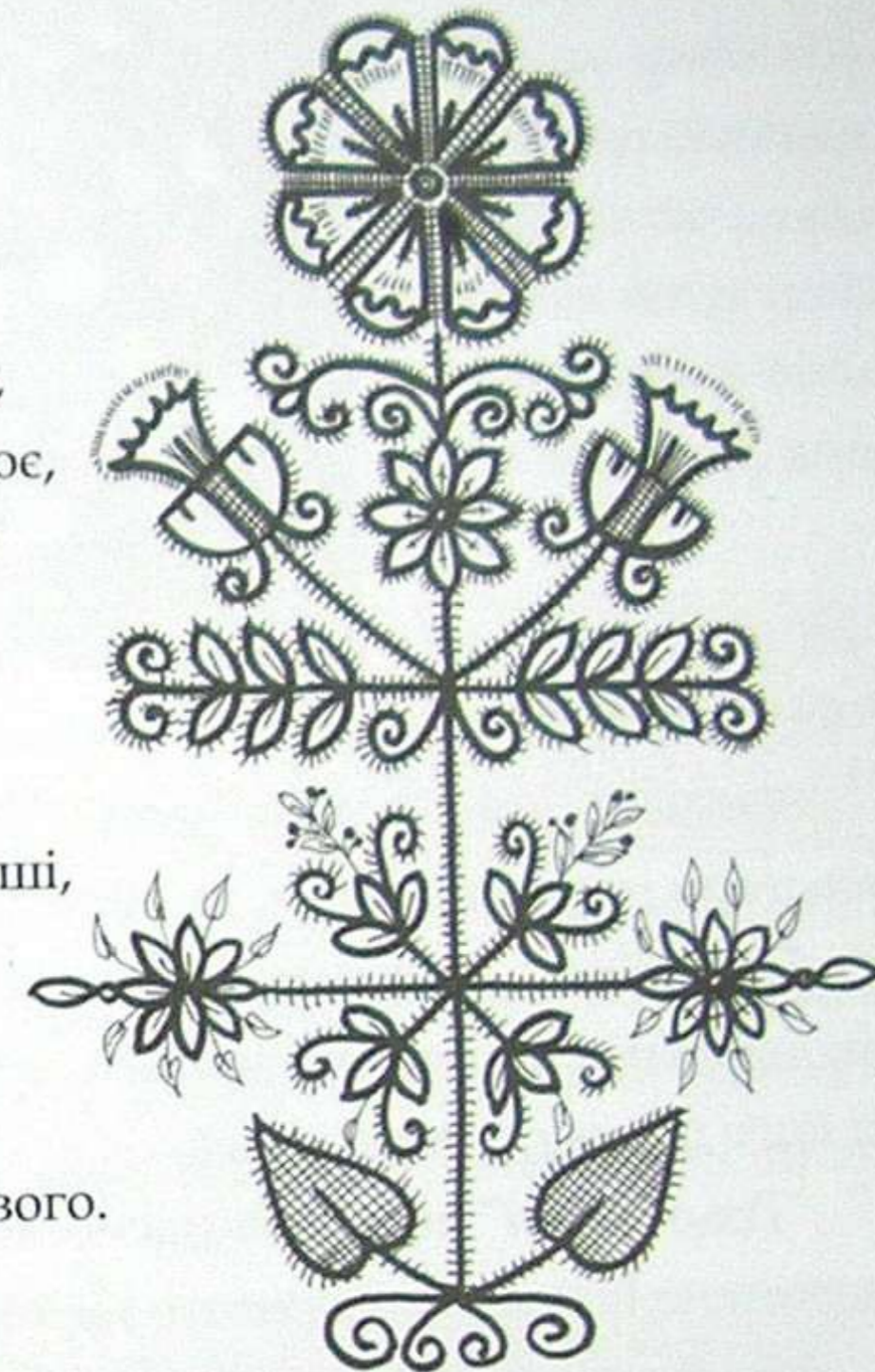
Починали писати писанки в час передвеликоднього посту. Піст і молитва очищають і просвітлюють душу, а роботі – дають благословення. “Без Бога ані до порога”, – вчить нас народна приказка. Без Божого благословення не починали колись жодної роботи. А писанка особливо відчуває стан душі, настрої, навіть “думки вміє читати”. Отож, щоб створити писанку “здоровою”, щоб лінії стелилися рівно, а барви були чистими і яскравими, мусимо підготуватись. Нехай душа за роботою відпочиває, а рукам буде легко і весело творити цілий світ – писанку.

Писанка починається з молитви. То ж запалимо свічечку...

Господня молитва

Отче наш,
Ти, що є на небесах,
нехай святиться ім'я Твоє,
нехай прийде царство Твоє,
нехай буде воля Твоя,
як на небі, так і на землі.
Хліб наш насущний
дай нам сьогодні;
і прости нам провини наші,
як і ми прощаємо
винуватцям нашим;
і не введи нас у спокусу,
але визволи нас від лукавого.
Амінь.

Для початку спробуємо написати писанку-крапанку (мал.2). Малюнок простий, виконати його неважко. Тим часом побачимо, як лягають барви на яйце.

мал. 2

Візьмімо яйце в ліву руку. Писальце треба взяти трьома пальцями правої руки так, як олівець чи ручку.

Піднесімо писальце до свічки і нагріймо металевий наконечник. Не треба поспішати, метал має добре нагрітись, щоб від його дотику плавився віск.

“Дзьобаючи” віск, набираємо його на писальце. Знову трохи нагріваємо і починаємо писати на яйці.

Мізинець правої руки “спирається” на яйце, щоб рука з писачком не тремтіла. Гострим кінцем металевого наконечника вимальовуємо великі “краплі” – плями неправильної форми. Розташовуємо їх не дуже густо, але рівномірно по всій поверхні яйця.

Якщо яйце порожнє і має отвори, їх необхідно заліпити воском.

Гарячий писачок з воском піднесімо до отвору і, доторкнувшись до його країв, злегка обмалюймо навколо, заливаючи серединку.

Перш, ніж опустити яйце в фарбу, занурмо його на дві-три хвилини в розчин оцту.

Мокре яйце опустімо в жовту фарбу. Зробити це треба обережно – ложкою, щоб повне яйце не розбилось об дно склянки. Якщо воно порожнє, занурмо його у фарбу за допомогою ложки і притримуємо яйце в рідині. Час від часу положення яйця треба змінювати, щоб у місцях дотику до склянки не залишилось білих плям. Коли воно зафарбується рівномірно по всій поверхні, яйце можна виймати.

! М'якою ганчіркою лише промокаємо яйце. Витирати його не можна, щоб не пошкодити поверхні, краще дати йому трохи підсохнути.

Тепер пишімо по жовтому. Знову виводимо писачком “краплі”. “Ховаймо” під воском те, що на писанці має залишитися жовтим.

Опустімо яйце в оранжеву фарбу. Треба трохи зачекати, доки воно зафарбується, тоді знову обережно промокнути чистою частиною шматинки.

! Для кожної фарби використовуйте окрему ложку, щоб не змішувати і не бруднити фарби.

На оранжевому яйці з чорними восковими крапками допишімо ще трохи таких крапок. Вільної поверхні залишається зовсім мало. Опустімо яйце в червону фарбу.

Промокнувши його цього разу, ми не побачимо на ньому

жодного іншого кольору, крім червоного. Настає урочиста мить. Знімаючи віск, побачимо, як народжується кольорова писанка.

Піднесімо яйце до полум'я свічки так, щоб не торкатися його. Віск плавиться. Обережно стираймо його ганчіркою. Найперше зробімо це на місці отворів. Повернімо писанку іншим боком і знову стираймо віск. Як весняне сонечко, усміхаються до нас веселі кольори!

Тепер ми знаємо, як з'являється кольоровий малюнок на писанці: від найсвітлішого до найтемнішого відтінка. На біле яйце нанесімо все, що має залишитися білими. По жовтому вкриваємо воском те, що хочемо мати на писанці жовтим. Так само з оранжевим та червоним кольорами.

Проте зелений колір має свою особливість. Спробуємо написати крапанку, яка буде мати, крім інших, ще й зелені плями (мал. 3).

Як завжди, починаймо розпис на білому яйці. Цього разу

мал. 3

краплі можна зробити невеликими і круглішими. Рівномірно розмістивши їх на поверхні всього яйця, не забудьмо заліпити воском отвори, якщо воно порожнє. Опустімо яйце спочатку в розчин оцту, тоді занурмо в жовту фарбу.

Промокнувши яйце, знову виписуємо на ньому крапки. Але не поспішайте опускати його в наступну барву.

Щоб на червоному яйці мати зелені плями, їх треба наносити на яйце саме зараз, по жовтій поверхні. Зробіть це так.

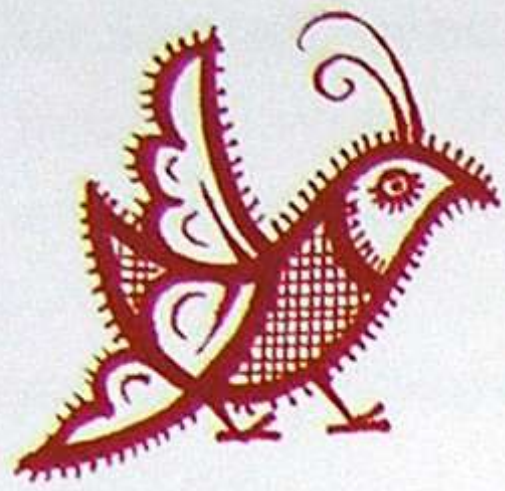
На сірничок накрутіть трохи вати так, щоб утворився невеликий квачик. Опустіть сірничок з ватою в зелену фарбу, як пензлик. Тепер нанесіть зелені плями на яйце. Стежте, щоб не розтерти мокру фарбу пальцями, обертаючи яйце в руках. Коли зелені плями підсохнуть, їх треба записати воском.

Чому не можна опустити яйце в зелену фарбу, а потім ще й в червону? Тому що, накладаючись, зелений і червоний кольори утворюють брудно-коричневе забарвлення.

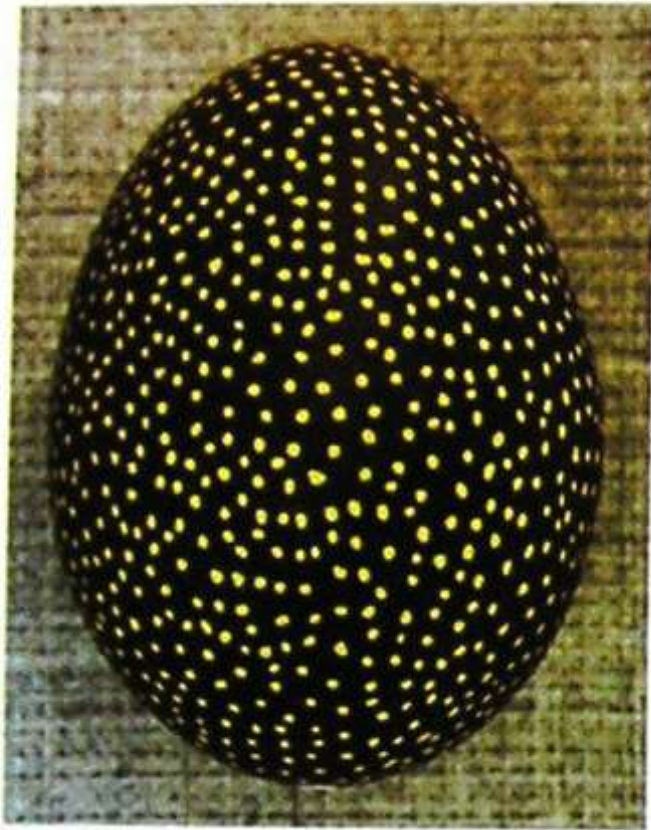
Коли зелені плями покриті воском, яйце можна фарбувати в оранжевий колір. По оранжевому нанесімо ще трохи крапок і опустімо яйце в червоний барвник.

Промокнувши насухо, готуймось витирати віск.

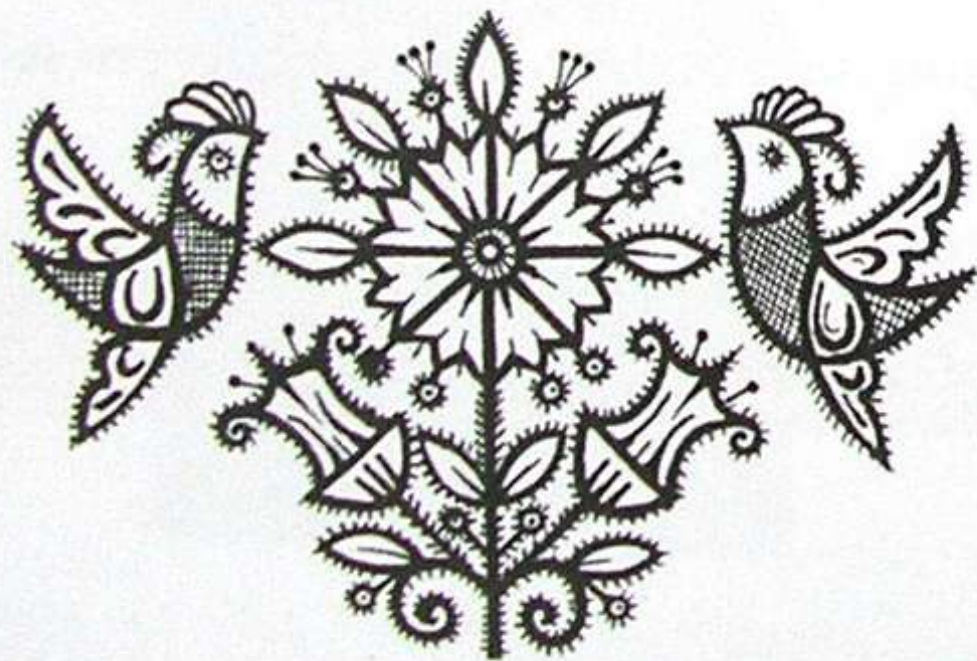
! Пам'ятайте, що писанкою не можна торкатися полум'я свічки, щоб на ній не осіла кіптява.

Спробуйте написати писанку-крапанку, на якій не буде білого кольору. Використайте для цього жовту і чорну барви. Крапочки виводьте дрібненькі та розташуйте їх на яйці нерівномірно, як зірочки на небі.

мал. 4

“СОСОНКА”

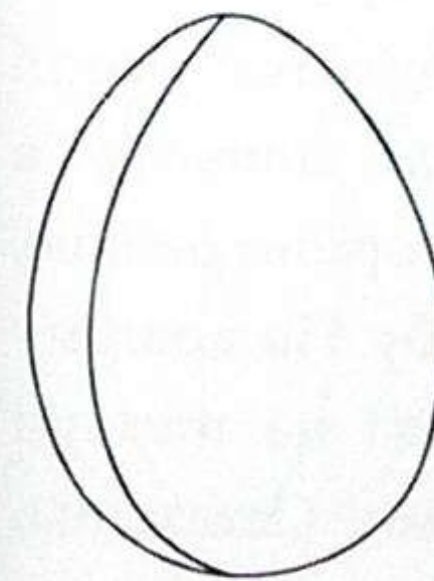
Писанки, на яких нема ліній, трапляються рідко. Частіше вся поверхня яйця розділяється прямими лініями на частини, тобто створюється основа орнаменту.

Спробуємо поділити яйце на вісім частин. Найперше проведемо повздовжню лінію навколо яйця: від його тупого кінця до гострого і вниз до початку лінії (мал.5).

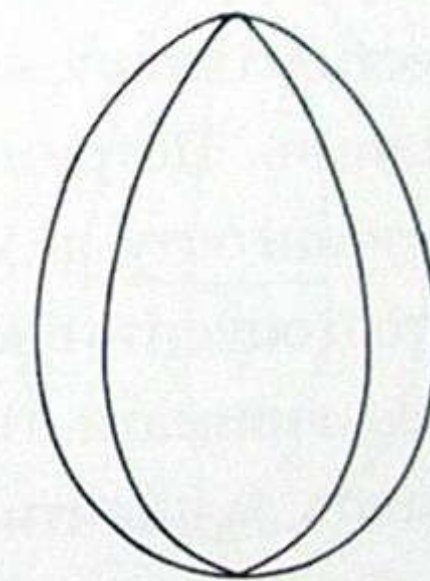
Щоб написати рівну лінію, треба обертати яйце лівою рукою, при цьому писальце в правій руці залишається майже нерухомим.

Яйце поділене на дві частини. Проведемо ще одну повздовжню лінію, розташовану навхрест з попередньою. Утворились чотири “дольки” (мал.6).

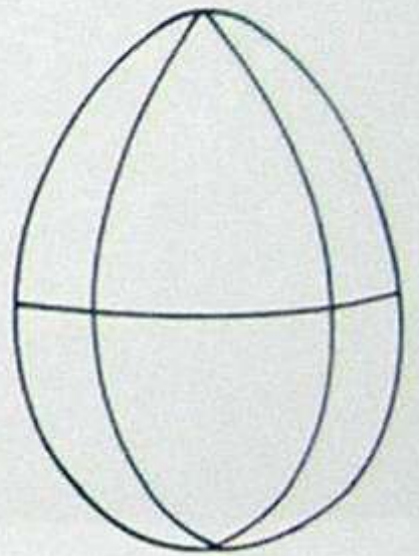
Тепер треба поділити яйце на дві рівні частини впоперек, тобто на верхню і нижню половинки (мал. 6).

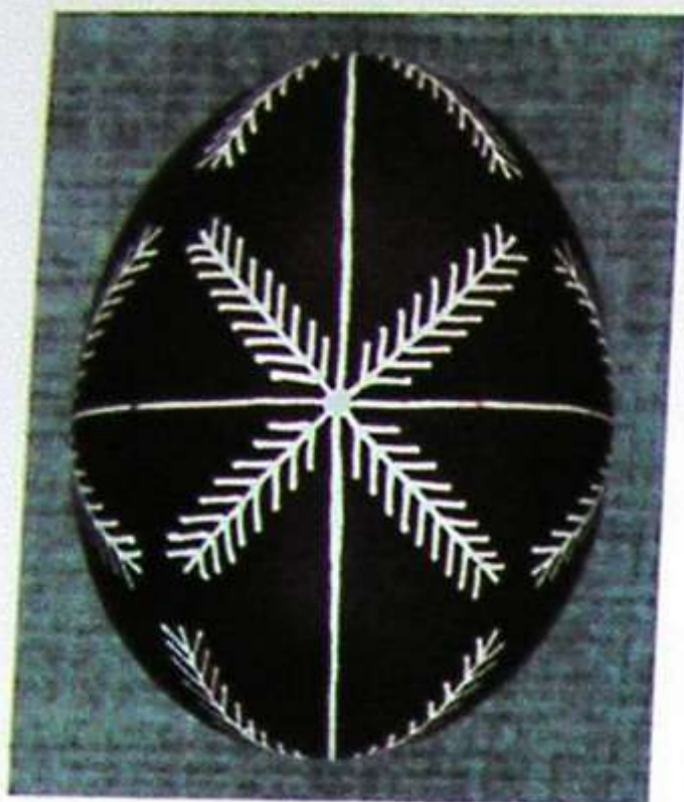
мал. 5

мал. 6

мал. 7

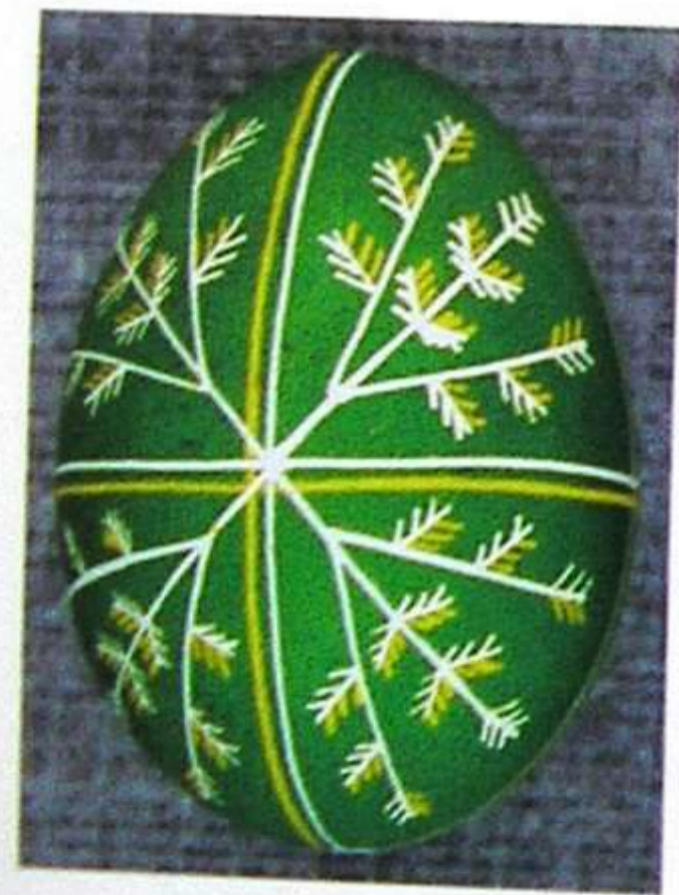
мал. 8

Так ми розділили всю поверхню яйця на вісім трикутників-клинців*.

Найпростіше виписати на писанці "сосонку". Так називається символ, схожий на гілочку ялини. На Львівщині та подекуди в Карпатах його ще називають "смерічкою" (мал. 8).

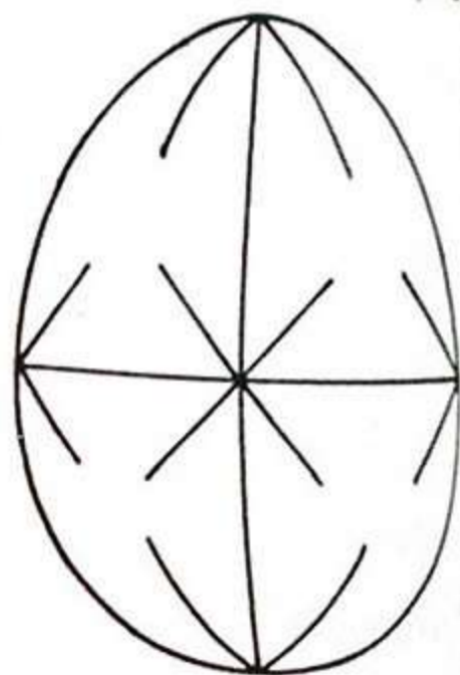
З кожної точки, де перетинаються лінії, до середини трикутника виведемо гілочку (мал. 9).

Короткі штрихи наносимо рівномірно з обох боків по всій її довжині. Найчастіше таку писанку роблять однобарвною, наприклад, червоною або коричневою.

мал. 10

Проте гілочку можна зробити розгалуженою і виписати її двома кольорами, як на мал. 10. Найперше треба нанести всі деталі, які мають бути на писанці білими. Потримайте яйце спочатку в розчині оцту, як ми вже говорили раніше, а тоді опустіть в жовту фарбу. По жовтому слід виписати ті деталі, які на писанці мають залишитися жовтими. Остаточна, як бачимо, зелена барва.

мал. 9

Простий елемент соснової гілочки може створити цікаву композицію* писанкового орнаменту. На мал. 11 зразок саме такої писанки. Густа сітка ліній ділить яйце на невеликі квадрати, у кожний з яких виписано розгалужену гілочку. І хоча візерунок здається непростим, виконати його легко.

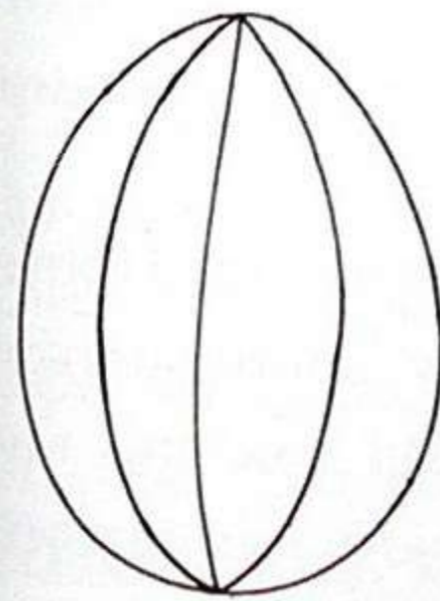

мал. 11

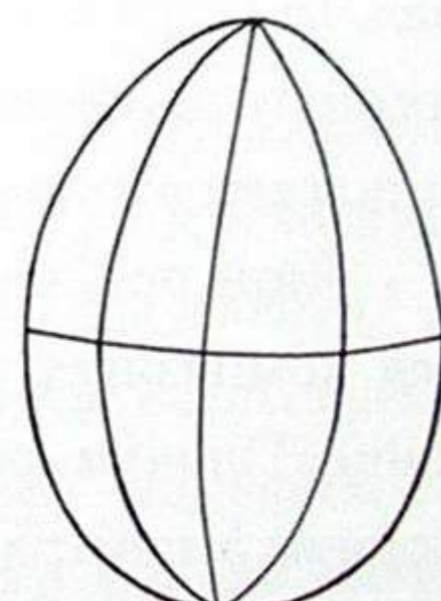
Найперше поділимо яйце вертикальними лініями на чотири дольки. Тепер кожну дольку ділимо вздовж ще на дві рівні частини так, щоб всього на яйці їх утворилось вісім (мал. 12). Проводимо поперечну лінію, яка ділить яйце посередині на верхню і нижню частини (мал. 13).

Наступну лінію проведемо так, щоб утворились квадрати. Ще один ряд таких квадратів з'явиться, коли нижче від середини проведемо наступну поперечну лінію (мал. 14).

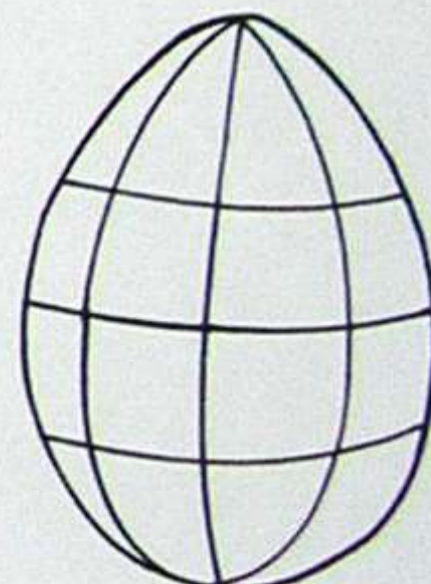
Із куточків виведемо гілочку.

мал. 12

мал. 13

мал. 14

Заповнюємо не кожний квадратик, а через один, в шаховому порядку. Всі інші гілочки будуть жовті. Ця писанка має темно-червоний основний колір. Її можна було б зробити й світлішою.

мал. 15

Символ "сосонка" зустрічається на писанках по всій Україні. Проте як основний – зрідка. Частіше він доповнює інші знаки. Наприклад, на гуцульській писанці, що на мал. 15, основним елементом є "клинці", що й справді своєю формою нагадують клин. Вони вкриті густою сіткою жовтого кольору. Зелені плями притаманні давнім гуцульським писанкам.

Пригадаємо: зелений колір наносимо квачиком на забарвлене жовтим кольором яйце.

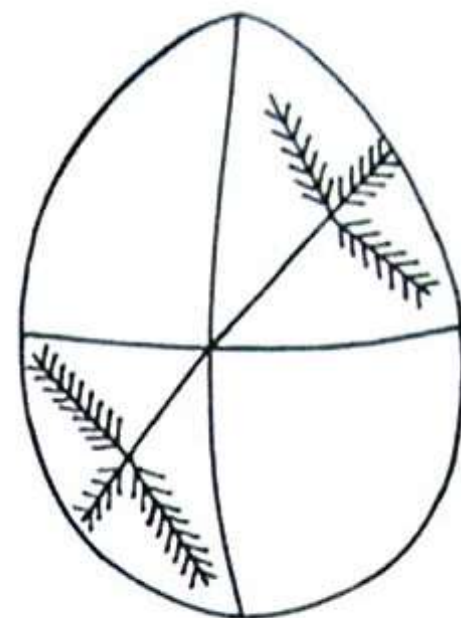
Розгляньмо писанку, що на мал. 16. Уже відомі нам гілочки сосонки доповнюються тут пелюстками видовженої форми.

Яйце поділене на вісім частин. Проте вся композиція на ньому повторюється двічі. Гілочки розташовані так, що виходячи з центра, утворюють так званий косий хрест.

мал. 16

Виводимо їх почергово по білому (мал. 17) та по жовтому яйці. По жовтому також наносимо воском контури листочків, що наче складаються з двох довгих дужок: () (мал. 17). Таку писанку можна зафарбувати коричневим або чорним барвником.

мал. 17

мал. 18

Спробуйте написати писанку за схемою, що на мал. 18. Спершу уважно роздивіться. Зауважте: паралельні лінії "сходяться" до середини клина, а з куточків починаються гілочки "сосонки". Всі лінії виконайте по білому, а барву виберіть ту, яка вам більше до вподоби.

мал. 19

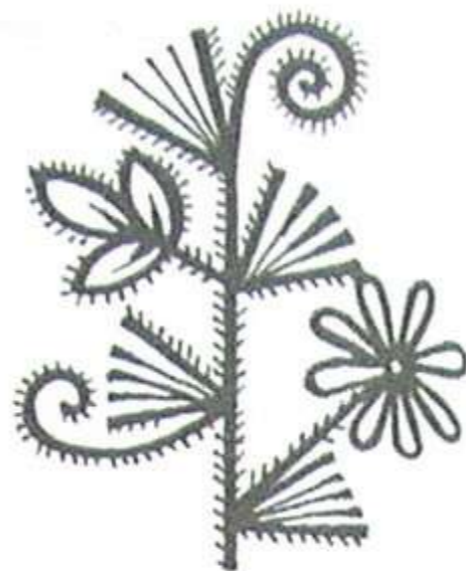
“БАРВІНОК”

мал. 20

мал. 21

Коли Ви навчилися виписувати листочки, то можемо сміливо братися за виконання писанки, вся поверхня якої вкрита пелюстками (мал. 20). Ця писанка називається “барвінок”. Візерунок має вже знайому нам восьмидільну основу. Листочки на гілочці зібрані в пучечок по три. Їхні контури написані по білому яйці, а по жовтому – записуємо воском усю поверхню кожного листочка, так вони залишаться жовтими.

Цікаво, що й на Гуцульщині знаходимо подібний орнамент з трьох зібраних листочків (мал. 21). Їхня форма нагадує краплину, і вкриті вони дрібними крапочками. По білому також нанесені довгі штрихи.

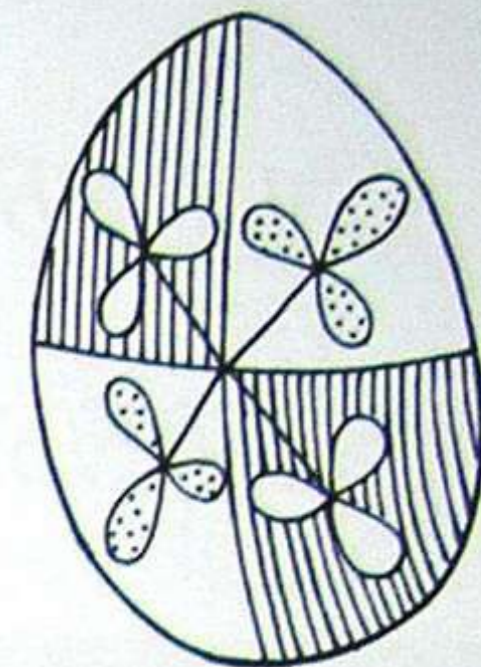
Перед фарбуванням на жовто яйце має мати такий вигляд, як на мал. 22.

По жовтому треба записати воском незаштриховані клинці і нанести решту крапочок. Тло* писанки темно-червоне.

Символ барвінку добре знаний і оспіваний в Україні. Барвінок вплітають у весільні вінки на довгу і добру долю. Посвячені віночки з барвінку та іншого зілля вішають над дверима в оселі як оберіг від злої сили. Його садять на могилах на знак вічної пам'яті. Ось і на писанках живе цей вічнозелений символ.

Розгляньте уважно писанку, що на мал. 23, і спробуйте її написати. Цей барвінковий орнамент з Полтавщини дуже подібний до того, що ми виконували.

мал. 22

мал. 23

“ГРАБЕЛЬКИ” І

“ТРЕБІНЦІ”

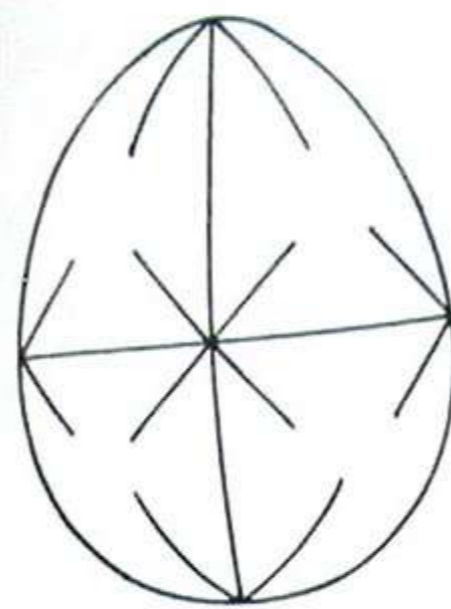
мал. 24

На писанках знаходимо і такий символ як “грабельки” (мал. 24). Цей знак і справді схожий на простий інструмент, яким орудують в саду чи на городі. Але сама назва відображає лише зовнішню схожість і не пояснює значення символу.

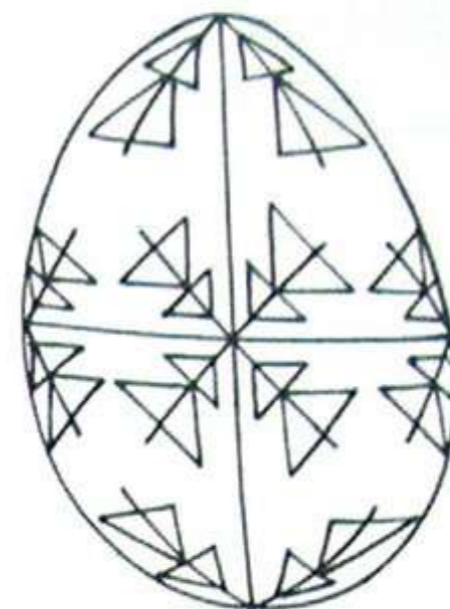
Його історія тисячолітня, про що свідчать археологічні знахідки. На давніх обрядових глеках подібними штрихами позначали небесні води. Та й сьогодні “грабельки” – символ дощу.

Писанки з “грабельками”, як і з “сосонкою” чи “барвінком”, бувають дуже прості (мал. 24). Однак частіше їх поєднують з іншими знаками, створюючи цікаві орнаменти.

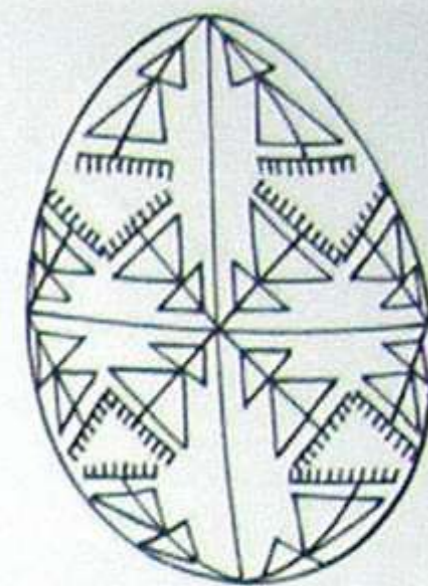
Спробуємо створити писанку з “грабельками”, вписаними в геометричний орнамент. Поділимо яйце прямими лініями на вісім частин. З кожної точки перетину виведемо короткі скісні лінії (мал. 25).

мал. 25

мал. 26

мал. 27

Перш ніж зобразити “грабельки”, нанесімо контури трикутників, що будуть частиною нашого орнаменту. Це можна зробити так, як на мал. 26.

Завершить композицію основний символ (мал. 27).

Як звичайно, найперше опустімо яйце в жовту фарбу.

По жовтому заштрихуймо трикутники і фарбуймо яйце в світло-червоному барвнику. Можна залишити писанку такою світлою і вже витирати віск. Але можемо залити воском трикутники і опустити яйце в темно-червону фарбу. Тоді писанка буде така, як на мал. 28.

Чи подібна до попередньої писанка, що на мал. 29, адже бачимо тут і “грабельки”, і трикутнички, що розкинулись, наче крильця метелика? Однак вона таки інакша.

мал. 28

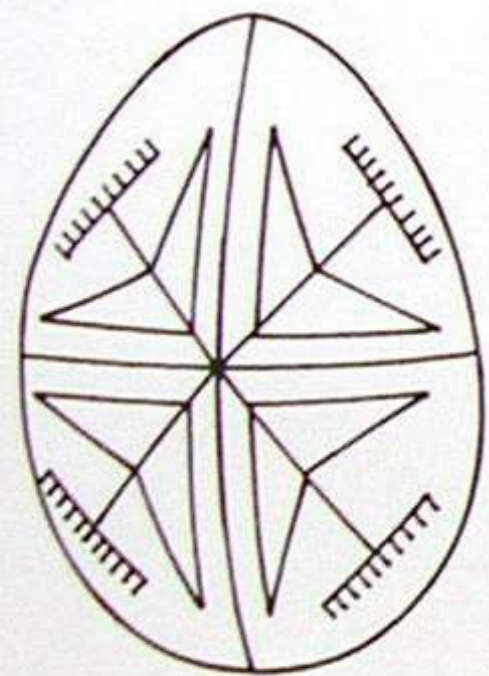

мал. 29

Виконаймо рисунок по білому яйці, як на мал. 30.

На цій писанці ми бачимо новий для нас знак – спіраль у вигляді закрученої лінії. Про цей символ будемо говорити згодом детальніше.

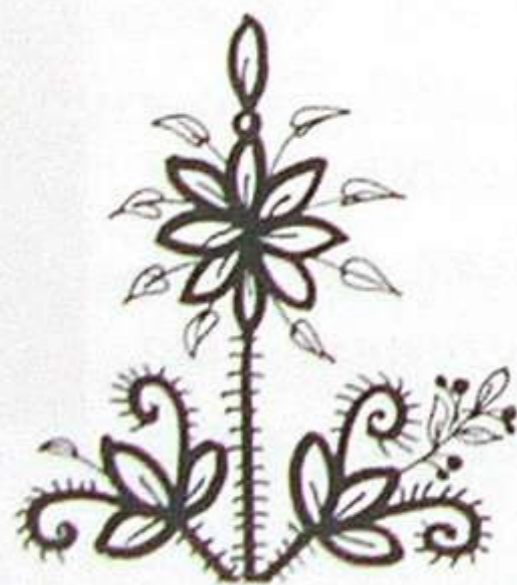
Випишімо спіраль по жовтому яйці. Також додаймо штрихи, заповнюючи гострі кути трикутників, а вздовж ліній – рядочки крапок.

мал. 30

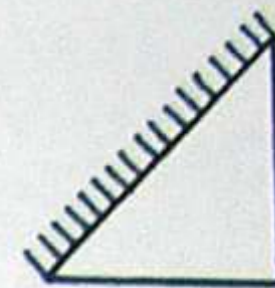
Я – писанка, писана житнім вогнем,
Процідженим через вузеньку
кирстку.

Мене ще леліятимуть у любистку,
Абись-те любили, любили мене.
Мирослав Лазарук

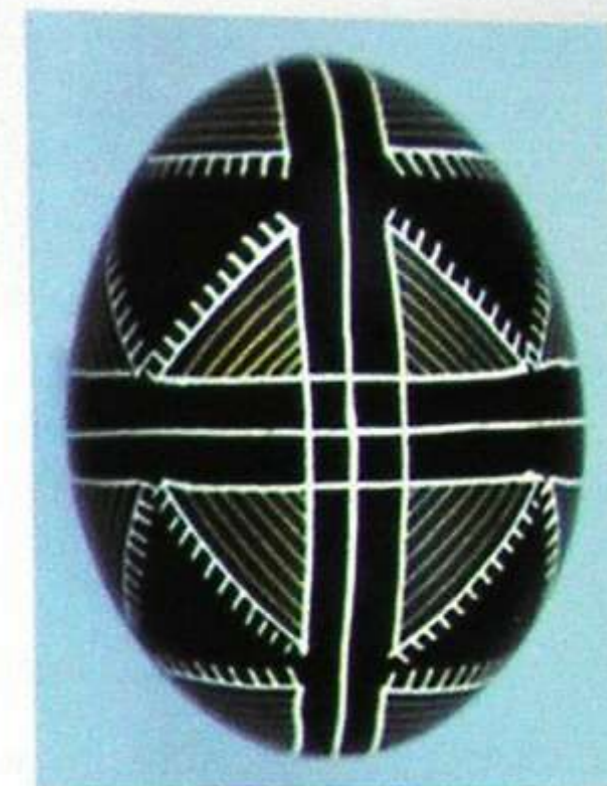
Мало чим відрізняється від “грабельок” символ “гребінці”. Порівняйте мал. 31.

“Грабельки” доповнилися трикутником. Добираючи різні кольори, писанку з “гребінцями” можна зробити з фіолетовим тлом, як на Черкащині, або з чорним, як на Львівщині.

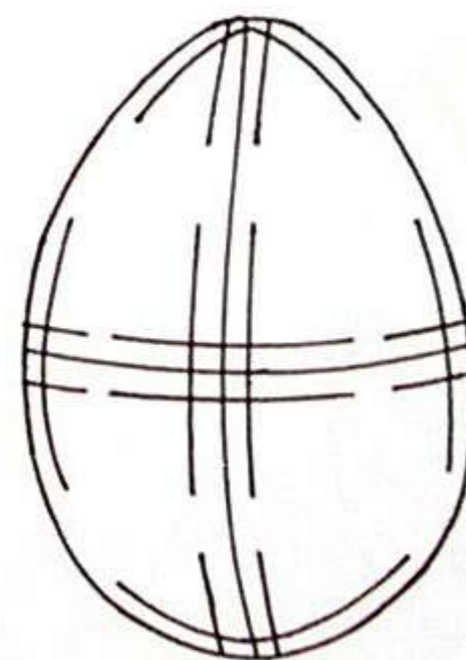

мал. 31

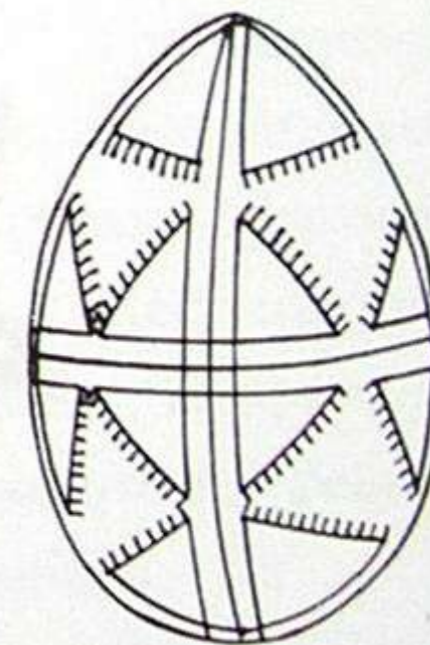
На мал. 32 маємо приклад такої писанки. Поділивши яйце на вісім частин, вздовж основних ліній намітьмо і проведімо основу для “гребінців” (мал. 33). Тепер завершимо їх (мал. 34). Штрихи, що вкривають трикутники, можна вивести по білому або пізніше по жовтому яйці. Основну барву можете вибрати за бажанням.

мал. 32

мал. 33

мал. 34

мал. 35

Спробуйте написати писанку за мал. 35. Так виглядають "гребінці" на Київщині. Подивіться, вони дуже нагадують "грабельки". Рисунок нескладний, проте уважно записуйте воском трикутники, що мають бути жовтими та оранжевими. Це краще зробити грубим писачком.

"ВІТРЯЧКИ"

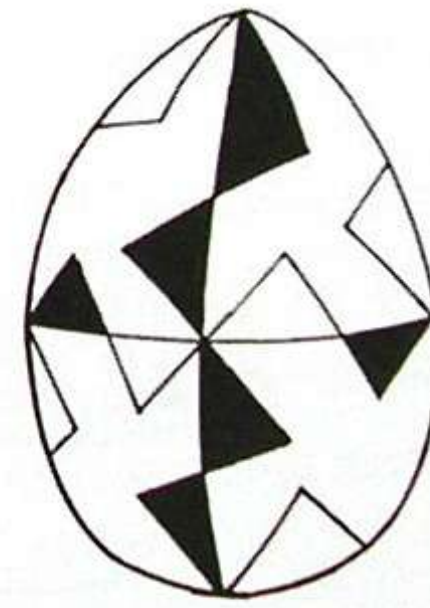
До простого геометричного орнаменту належить і символ "вітрячки" (мал. 36). Найлегше його виписати на писанці-восьмиклинці.

Отже спочатку поділимо яйце на вісім частин прямими лініями. У точках перетину виведемо скісні лінії і сполучимо косими штрихами вершини (мал. 37). Так уся поверхня яйця заповнюється "вітрячками".

Фарбуємо яйце жовтим кольором.

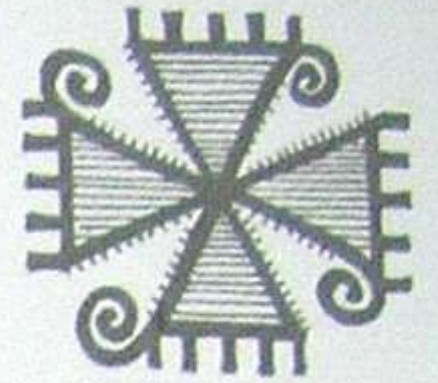
мал. 37

мал. 38

По жовтому яйці по чергово записуємо воском крильця "вітрячків" (мал. 38).

Наступна фарба - оранжева. Покриваємо воском поверхню решти трикутників.

мал. 36

мал. 39

мал. 40

Писанку можна зробити коричневою, темно-вишневою або чорною. Виберіть колір, який вам найбільше подобається.

Дуже часто "вітрячки" не виділяють окремим кольором, а заштриховують, наприклад, як на мал. 39. Крім того, вони доповнені короткими рисочками, схожими на "грабельки".

Поговорімо про символ, дуже подібний до "вітрячків". Писанка, що на мал. 40, називається "ламаний хрест". Основою рисунка є хрест із заломленими під прямим кутом кінцями, це так звана "свастика". Писанкарі іноді називають такий символ "гачковий хрест".

Слово "свастика" означає "побажання добра". Коли гачки хреста направлені вліво, його називають "саввастика".

мал. 41

На мал. 41 – ваза скіфських часів*, яку археологи знайшли на Черкащині. Нанесені на неї свастичні знаки, на думку вчених, є своєрідним календарем, тобто виступають символами сонця.

Однак це не найдавніше зображення свастики, знайдені й інші її зразки, яким понад 20 тисяч років. Те, що такі давні символи збереглися на писанках, свідчить про глибоке коріння нашої культури.

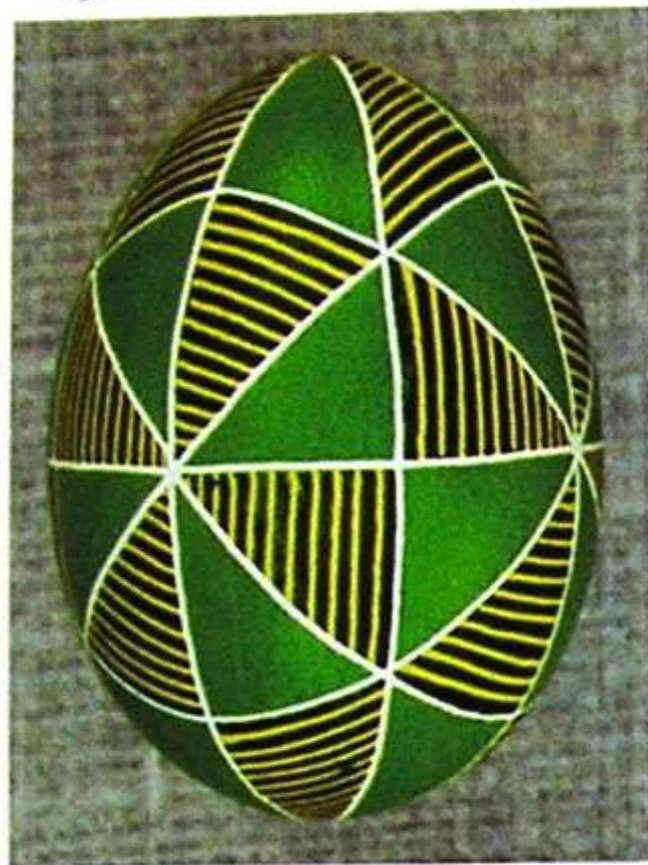

мал. 42

"Вітрячки" можна прикрасити по-різному, наприклад, як на мал. 42. Підберіть інші кольори до такої писанки або доповніть візерунок кольоровими плямами.

“СОРОК ВІСІМ КЛИНЦІВ”

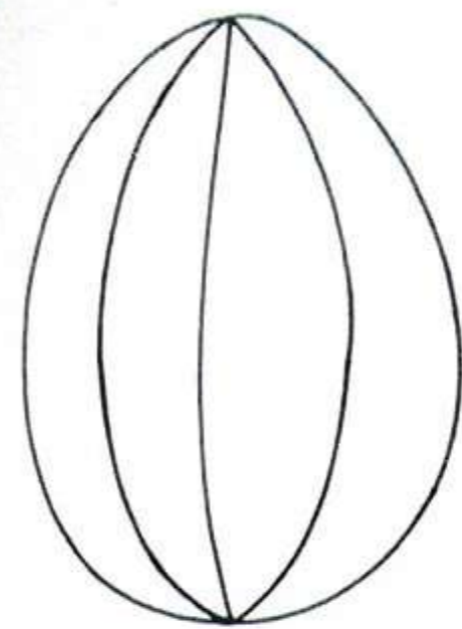

мал. 43

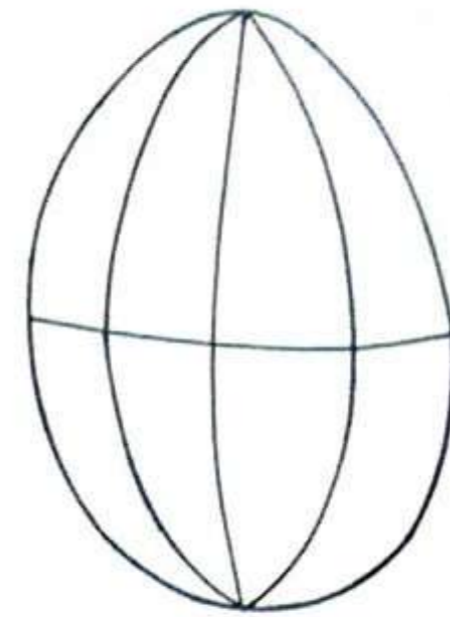
На мал. 43 – писанка, вкрита трикутниками-клинцями, що сплітаються у веселу кольорову мозаїку* геометричних фігур. Цей візерунок нагадує вже відомий орнамент “вітрячки”. Тільки крильця самих “вітрячків” тут більші і наче дотикаються один до одного. Можливо, так і утворилось сорок вісім клинців.

Розповідають, що можна задумати сорок вісім бажань, а щоб вони збулися, треба не помилившись виписати і зберігати саме таку писанку.

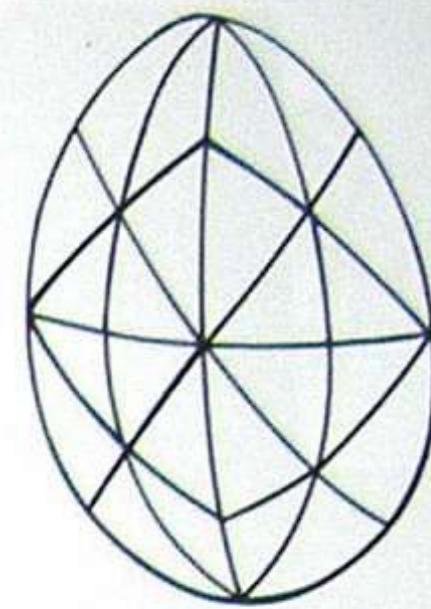
Написати “сорок вісім клинців” неважко, важливо лише збагнути, за яким правилом яйце ділиться на трикутники.

мал. 44

мал. 45

мал. 46

Найкраще це зробити так.

Поділімо яйце вздовж на чотири дольки, а потім кожну ще раз на дві частини (мал. 44). Тоді проведемо поперечну лінію, що “перетне” яйце навпіл (мал. 45).

Наступні лінії проведемо навскоси так, щоб вони перетнулися в одній точці (мал. 46). Яйце опустимо в жовтий барвник.

По жовтому заштриховуємо трикутники, які не мають спільних сторін, а дотикаються лише вершинами. Будьте дуже уважними, щоб не помилитись у почерговості заштрихованих трикутників. Фарбуємо яйце світло-зеленою фарбою.

Незаштриховані трикутники по всій площині запишімо воском, після чого яйце опустимо в темніший барвник.

Кольори на такій писанці, звичайно, можуть бути іншими, скажімо, жовтий і червоний, як на мал. 47.

Тут ще є й “очка” – зелені плями, нанесені квачиком по жовтому яйці. Замість штрихів можна виконати дрібну сітку, як на гуцульській писанці, що на мал. 48.

мал. 47

мал. 48

Роздивіться писанку на мал. 49. Трикутнички на ній заповнені децю несподівано, проте всі символи сплітаються в чудовий орнамент. Спробуйте всі лінії на цій писанці вивести по білому яйці, а далі зафарбувати її в чорному барвнику.

мал. 49

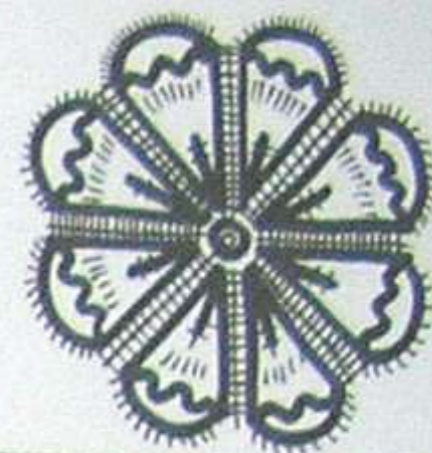
“РУЖА”

“Ружа”, “рожа”, “розета”, “звізда”, “зоря”, “зірка” - це назви одного й того ж символу. Його ще називають “сонце” (мал 50).

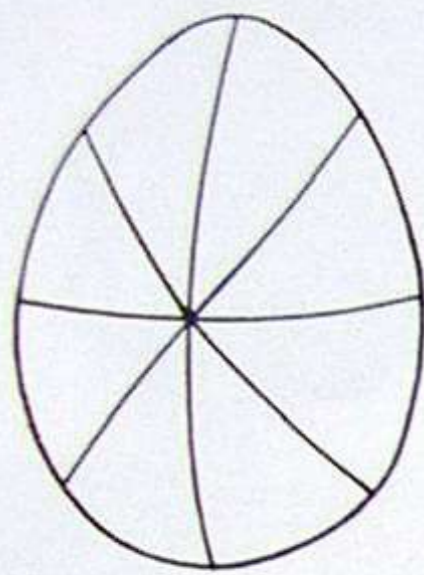
Погляньте, знак справді схожий на зірку. Його основу складають вісім пелюсток, що мають форму ромба* і виходять з однієї точки. Такі писанки, зазвичай, не бувають однобарвними. “Звізди” прикрашають “сосонкою”, безконечниками, крапками, короткими штрихами – “вусиками”. Часом пелюстки покривають різними барвами.

Щоб вивести рівні пелюстки розети, спочатку поділимо яйце на вісім частин, як для писанок-восьмиклинців. Наступну пару скісних ліній проведемо за схемою*, що на мал. 51. Точка перетину всіх ліній стане центром зірки, з якого будуть виходити промені-пелюстки.

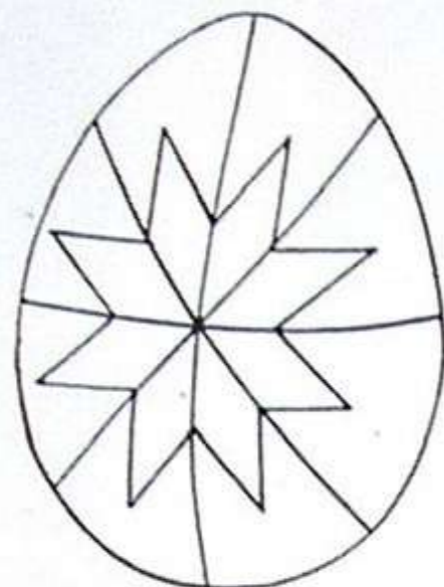
Тепер неважко в кожному секторі* дописати ще один кут ромба, протилежні сторони якого паралельні (мал. 52). Коли основа зірки виконана, доповнимо візерунок почергово крапками та “вусиками” (мал. 53).

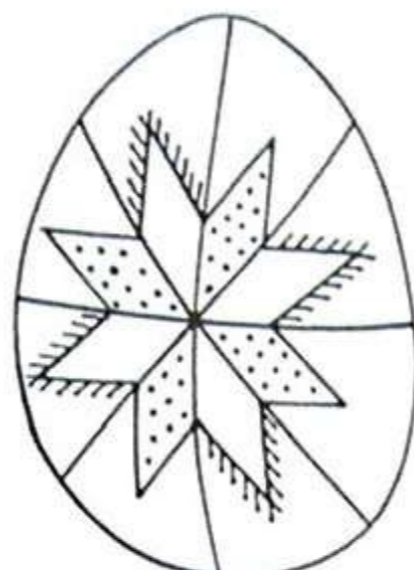
мал. 50

мал. 51

мал. 52

мал. 53

На жовте яйце знову нанесімо крапочки та штрихи по зовнішньому контуру пелюсток.

У давнину такі писанки вкривали по всій поверхні великими плямами, трохи світлішими від основної барви. На нашій писанці зірка розташована збоку яйця. Її називають "повна рожа".

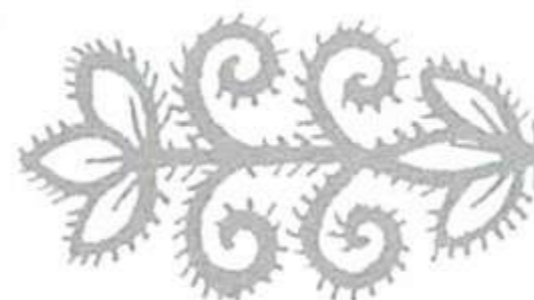
На мал. 54 бачимо писанку, на якій контури пелюсток повторюються. Різними кольорами, наче мозаїкою, укладено візерунок.

мал. 54

Писанки на мал. 55 схожі на попередні. Кожна зірка оздоблена інакше. Доповненнями служать крапки, "сосонка", "грабельки".

Штрихи і сітку краще виконувати тонким писачком.

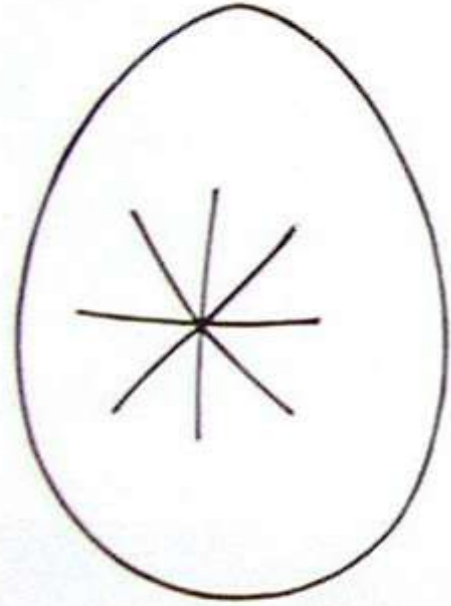

мал. 55

Більшої уваги вимагає виконання писанок, що на мал. 56.

мал. 56

мал. 57

Основним елементом тут також є восьмикутна зірка. Проте, поділивши яйце вздовж на дві частини, не поспішайте проводити інші лінії. Спочатку треба визначити центр – точку, з якої виходитимуть пелюстки. Лінії, що перетинаються в одній точці, будуть короткими (мал. 57).

Тепер можемо дописувати всю зірку. Деталі жовтого та червоного кольору неважко виконати за малюнком.

На попередніх зразках ми бачили, що зірка часом доповнюється і спіральною лінією – безконечником. На мал. 58 – ще один цікавий приклад.

Безконечник наче огортає подвійною лінією кожен пелюстку “розети”.

мал. 58

Всі елементи заштриховані почергово різними кольорами.

мал. 59

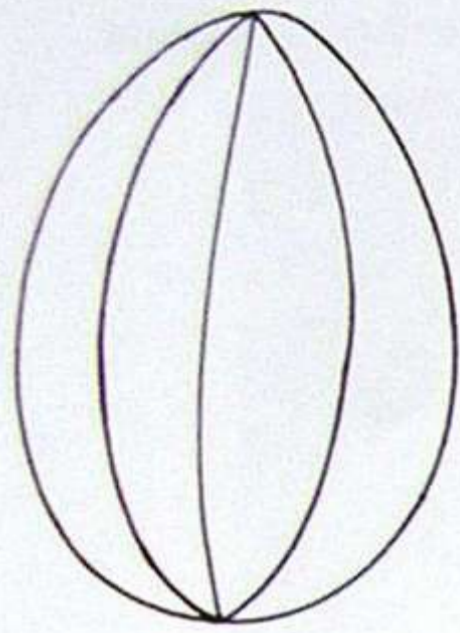
Писанка, що на мал. 59, називається “сторчова рожу”. Таку назву вона має тому, що пелюстки “розети” наче огортають яйце знизу та зверху, тобто розташовані на торцях. Прикрашають її, як і “повну рожу”, по-різному.

Можна дописати безконечники, гілочки смереки, нанести штрихи або зобразити “грабельки”, як на мал. 60. Барви теж можуть бути різні.

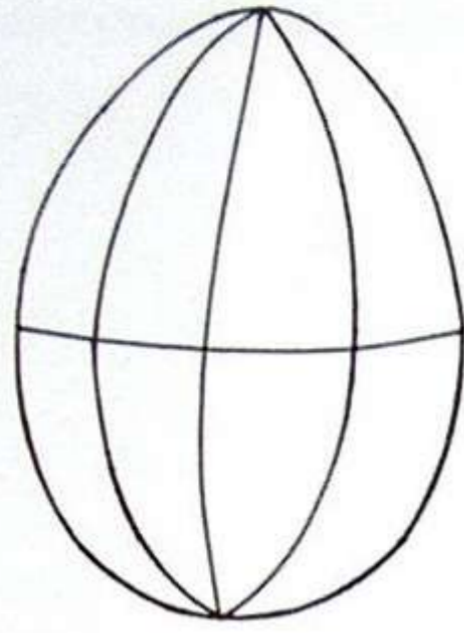
Щоб написати “сторчову рожу”, що на мал. 59, поділімо яйце повздовжніми лініями на вісім дольок (мал. 61). Всі лінії перетнулися на торцях. Ці точки стануть центром зірки.

мал. 60

мал. 61

мал. 62

мал. 63

Тепер проведемо поперечну лінію посередині яйця (мал. 62). Допишімо пелюстки, контури яких повторюються двічі, і скісні лінії (мал. 63). Яйце опускаємо на кілька хвилин в розчин оцту і фарбуємо жовтим. По жовтому яйці нанесімо потрібні штрихи і опустімо його в світло-зелену фарбу. Покриємо воском площини, що мають залишитись світло-зеленими. Наступна фарба може бути темно-зелена або чорна.

мал. 64

Писанка, що на мал. 64, поділена на вісім клинців. Восьмикутна зірка доповнена спіральними лініями. Бачимо "сосонку". Відмінність в тому, що сама "розета" розташована в середині кожного клина.

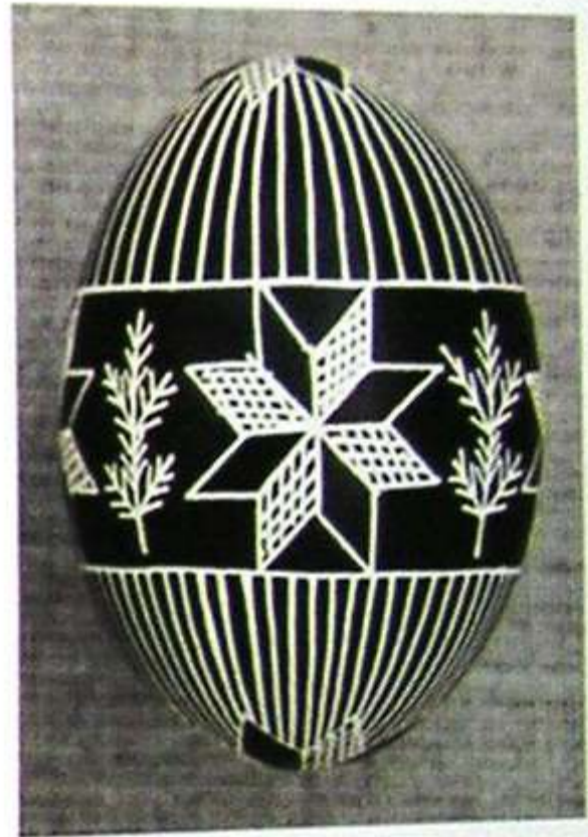
На мал. 65 так само: зірка виписана в кожному з восьми клинців. Проте гілочки і безконечники утворюють іншу композицію.

Штрихи, що їх бачимо між кожною парою спіралей, мають свою назву – "драбинка". Це символічна дорога, дорога вгору, до світла, до вічності.

Уважно розглянемо композицію, що на мал. 66. Основні елементи, якими є ружа і соснова гілочка, розташовані вздовж широкої смуги, що проходить посередині писанки. Такий орнамент інакше називається "барилковим". Йому властиве розмірене, тобто симетричне, заповнення поперечних смуг – "поясів", "пасків", яких буває три і більше. Ось і на цій писанці, наче на чотири сторони світу, дивляться восьмикутні зірки. Відповідно – гілочок теж чотири. Торці писанки заповнені такими ж зірками, від яких, наче промені, виходять прямі лінії в напрямку до поперечної смуги. При виконанні такої писанки дуже важливо зберегти симетрію.

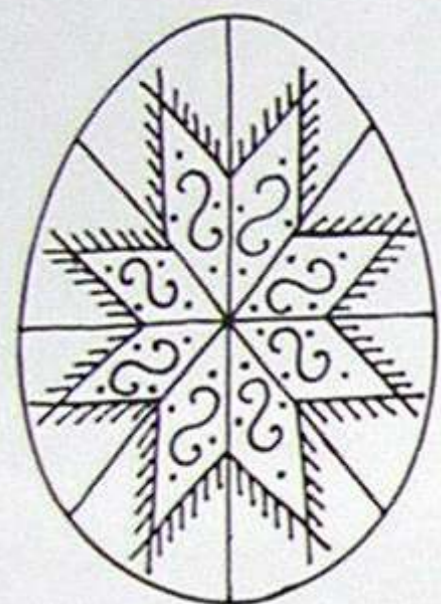

мал. 65

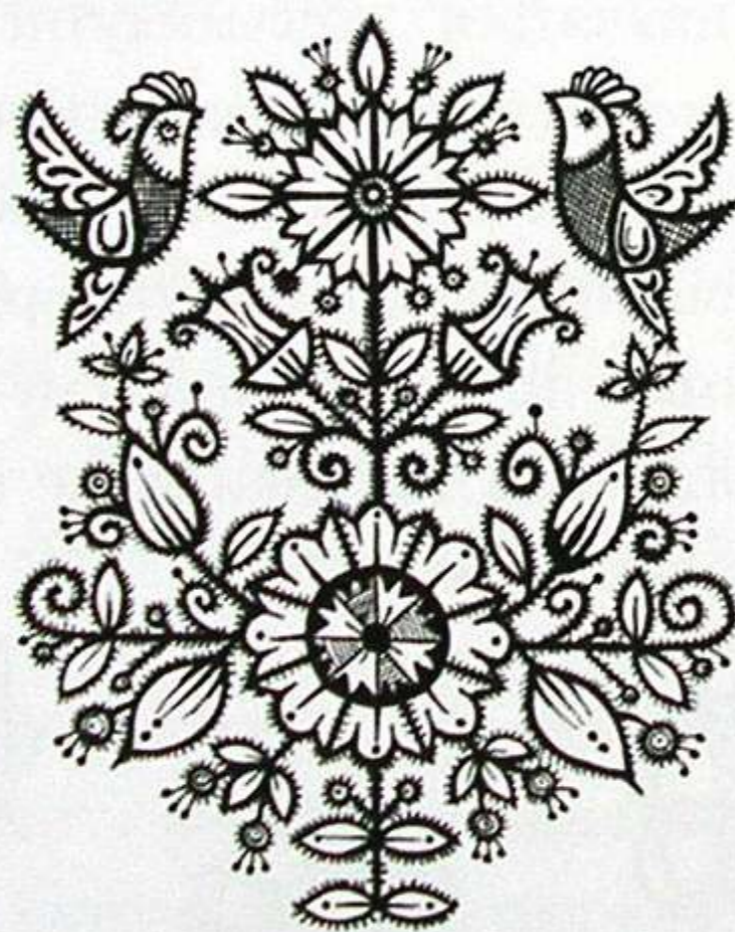
мал. 66

мал. 62

Спробуйте самостійно підібрати кольори і виконати писанку, що на мал. 67. Зверніть увагу, що символ безконечника розташований вздовж кожної пелюстки. Крім того спіральна лінія закручена з обох кінців.

Гарна писанка у мене,
Мабуть, кращої нема.
Мама тільки помагала,
Малювала ж я сама.

Катерина Перелісна

БЕЗКОНЕЧНИК

Одним з найдавніших та найпоширеніших символів на писанках є спіральна лінія, що називається "безконечник". Вона утворює чудові візерунки, кожний з яких має окрему назву і деколи своїми обрисами нагадує щось добре знайоме.

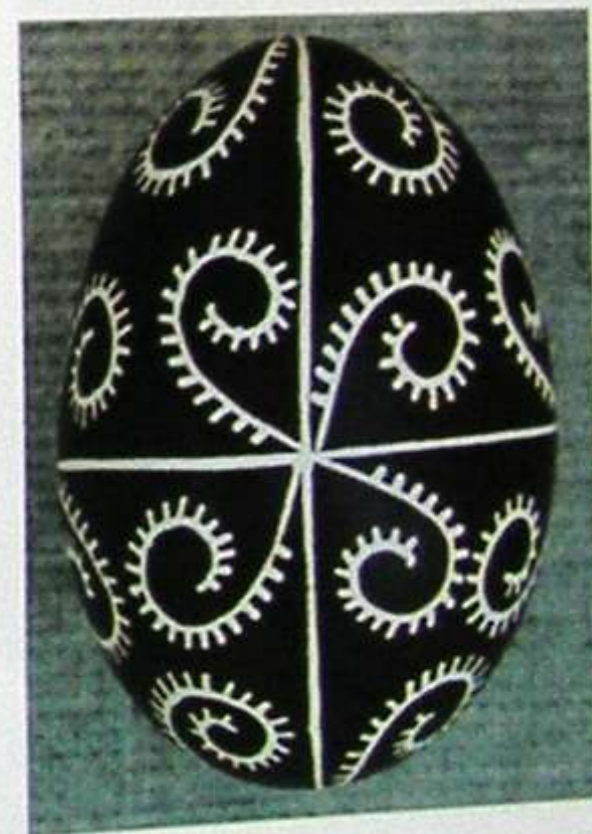
"ПАВУЧКИ"

Найперше навчимося виводити "павучки" – так називається писанка з Черкащини, що на мал. 68.

Павук-засновник має в народі особливу повагу. Його вважають охоронцем дому. Павука не годиться вбивати, його просто виносять з хати. А на Різдво люди самі виготовляють "павуків" з соломи і підвішують їх під стелею. От і на великодніх писанках ми знаходимо "павука".

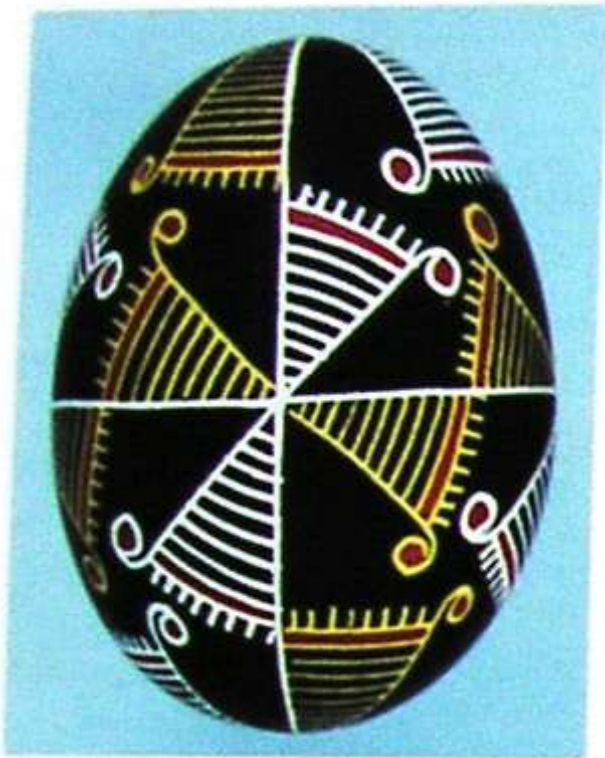
Поділимо яйце на вісім частин прямими лініями. З кожної точки їх перетину в напрямку до середини трикутника-клинця виведемо закручені лінії. Спіралі доповнені "вусиками" – короткими штрихами вздовж лінії.

Ця писанка однобарвна, тому всі лінії наводимо воском по білому яйці. Зафарбувати її найкраще темним кольором.

мал. 68

“ПАННИ”

мал. 69

Писанка, що на мал. 69, називається “панни”. На ній закручена лінія-безконечник доповнюється похилими штрихами, які сполучають його з основними лініями поділу. Композиція подібна на “вітрячки”, але закручена лінія створює відчуття руху – динаміки*. Орнамент виконаний почергово білими та жовтими лініями. Окремі елементи забарвлені червоним, а тло – чорне. Такі кольори притаманні писанкам Львівщини.

А ось на мал. 70 – гуцульська писанка. Вирізняється вона властивою для цього краю червоною барвою, плямами, що бувають як зеленого, так і жовтого кольорів, та дрібною сіткою замість штрихів, що утворюють “панни”.

На мал. 71 – писанка, на якій замість штрихів виписаний орнамент. Сам безконечник наче повторюється жовтими лініями. Візерунок нагадує вишитий рушничок.

мал. 70

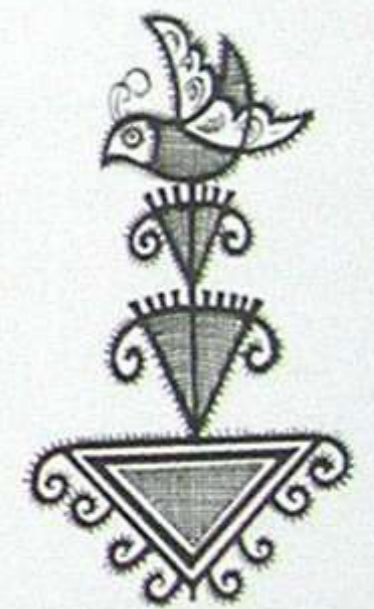
мал. 71

Самостійно виконайте писанку за мал. 72. Зверніть увагу на розташування символу. Зауважте: яйце посередині поділене цілою смугою, а не однією лінією.

мал. 72

ГАЧКИ

За відомою з попередніх зразків схемою побудований орнамент писанки, що на мал. 73. Безконечник виводиться подвійною лінією і набуває форми гачка. Ця писанка називається "слимачки" або "п'явки".

Коли мова зайшла про безконечники, що мають форму гачків, розглянемо деякі з них.

Доволі простий і виразний орнамент гуцульської писанки (мал. 74). Яйце поділене на вісім клинів. Лінію безконечника виведемо з гострого кута кожного клина. Гачки закручені так, що коли дивитися на точку, звідки вони виходять, то бачимо їх повернутими праворуч. Дрібною сіткою жовтого кольору почергово вкриті гачки та клинці. Зелені плями доповнюють і збагачують візерунок.

Якщо вам не вдається виписати густу сітку, спробуйте замінити її крапочками, штрихами або залийте воском поверхню,

мал. 73

мал. 74

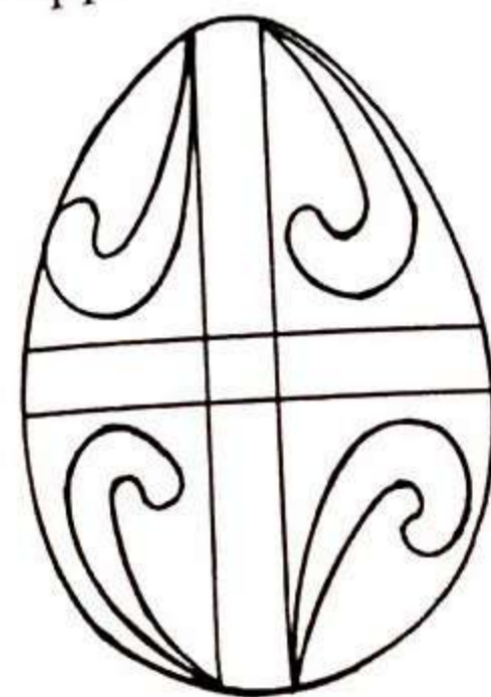
тоді вона залишиться жовтою.

Писанка на мал. 75 відрізняється від попередньої лише деталями. А саме: яйце поділене на вісім клинців не однією лінією, а смугою з орнаментом, що утворюється між двома паралельними лініями. Крім того, жовта сітка на гачках нанесена не суцільно, а лише окремими частинами-фрагментами. Гачки та смуги виділені

темнішим кольором.

Пригадуємо:

кольори на писанку наносяться від найсвітлішого до найтемнішого.

мал. 76

Отже, спершу виводимо всі білі лінії (мал. 76). Опустимо яйце в жовту фарбу. По жовтому виписуємо деталі, що бачимо на писанці жовтими. Також нанесімо зелені плями і покриємо їх воском. Занурмо яйце в світло-червоний барвник. Далі запишімо воском навколо гачка площину, що має залишитися світлою. Тепер писанку можна опускати в темно-червоний барвник.

Розташування "гачків" на писанці може бути й таким, як на мал. 77.

мал. 75

мал. 77

Кожен з восьми клинців теж містить лише один елемент. Всі вони закручені праворуч. Довершують їх так звані "корони". Штрихи і крапки на цій писанці доповнюють орнамент. Поєднання світлого та темного відтінків зеленого кольору можна замінити червоним та коричневим або червоним і чорним барвниками.

мал. 78

А ось писанка, що на мал. 78, не схожа на попередні. На ній бачимо інші "гачки". Яйце умовно поділене на чотири дольки, чітких ліній розмежування немає. У кожній дольці лінії контуру переходять в безконечник. Жовті крапки повторюють рисунок. Плями довільно нанесені по всій писанці.

Розгляньте і відтворіть писанку, що на мал. 79. Ви бачите виведені з куточків гачки з "коронами". Вони чергуються з іншим символом – гілочкою, що утворена короткими спіралями. Виконання почніть з простого поділу яйця на вісім частин.

мал. 79

"БАРАНЯЧІ РІЖКИ"

Розглянемо ще кілька видів безконечника.

Коли спіральні лінії здвоєні і закручені в різні боки, такий символ має назву "баранячі ріжки" (мал. 80).

Чи не нагадує це рослинку, яка щойно пробилася з-під землі?

Символ "баранячі ріжки" здебільшого є частиною геометричного орнаменту. Прикладом можуть бути писанки, що на мал. 81. В основі досить насиченого орнаменту знову знаходимо поділ яйця на вісім частин, але вся композиція, наче у дзеркалі, повторюється двічі.

мал. 80

мал. 81

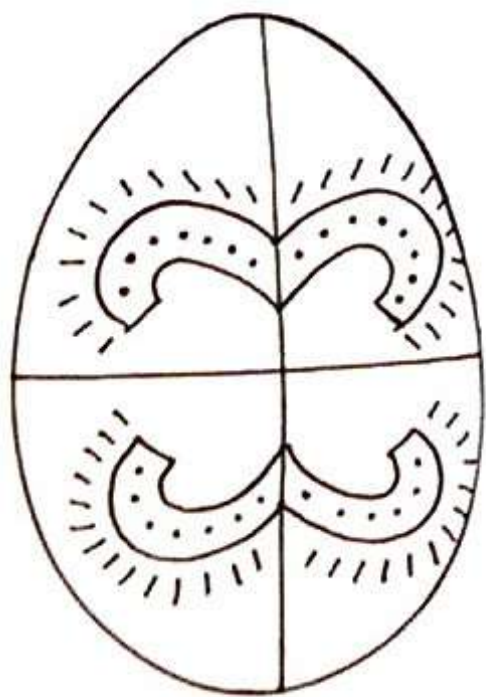
мал. 82

Писанка, що на мал. 82, не схожа на попередні, проте і тут – закручені “ріжки”. Вони завершують кути ромбів, що вкриті густою сіткою. Таку писанку на Гуцульщині називають “кучерява”.

Бачимо, що в основі – поперечні смуги, розділені не однією, а парою ліній. Важливо пам’ятати про їх симетричне заповнення, тобто обидва широкі “паски” повинні містити по чотири білі і чотири жовті фігури. Такі ж ромби завершують композицію на торцях. Жовта соснова гілочка тричі огортає писанку.

“Баранячі ріжки” бувають і такими, як на схемі (мал. 83). Вони написані подвійною лінією й розташовані так, що кожен кут містить лише один “ріжок”. Ця писанка однобарвна, проте її можна збагатити кольоровими плямами, відтінками або забарвити різними кольорами. Спробуйте зробити це самостійно.

мал. 83

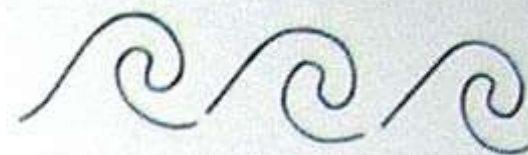
“ХВИЛІ”

Саме “хвилі” утворюються, коли один за одним виписати безконечники суцільною лінією (мал. 84).

Виведемо безконечник, як на волинській писанці (мал. 85). Поділімо яйце на чотири частини повздовжніми лініями. У кожній дольці, починаючи з торця, виведемо хвилясту лінію. Треба розрахувати так, щоб вздовж яйця вмістилось три “хвильки”.

Зафарбувавши яйце жовтим кольором, нанесімо штрихи, що покривають площину між хвилястою лінією та прямою. Жовті штрихи можуть бути такими, як на волинській писанці або на буковинській (мал. 86). Волинська писанка остаточно зафарбована світло-червоною барвою. На Буковині частіше зустрінемо коричневі, темно-червоні та чорні барви.

Дрібно виписана “хвиля” є частиною орнаменту на писанці з Тернопільщини (мал. 87). Вона двічі оперізує яйце і справді не має ні початку, ні кінця.

мал. 84

мал. 85

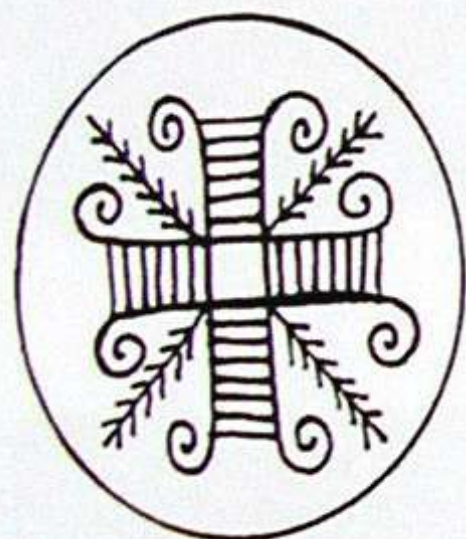
мал. 86

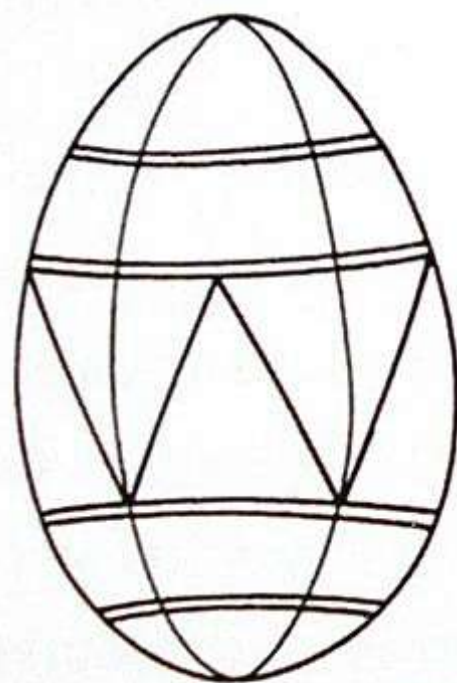
мал. 87

Основну частину писанки займає широка смуга, з оригінальним візерунком. Із трикутників наче "проростають" "баранячі ріжки". На торцях подвійні спіральні лінії складаються у хрест, штрихи між ними утворюють "драбинку" (мал. 88).

Розпис треба починати з поперечних ліній, що ділять яйце на смуги. Пам'ятаймо, що тут важливо зберегти симетрію візерунка.

мал. 88

мал. 89

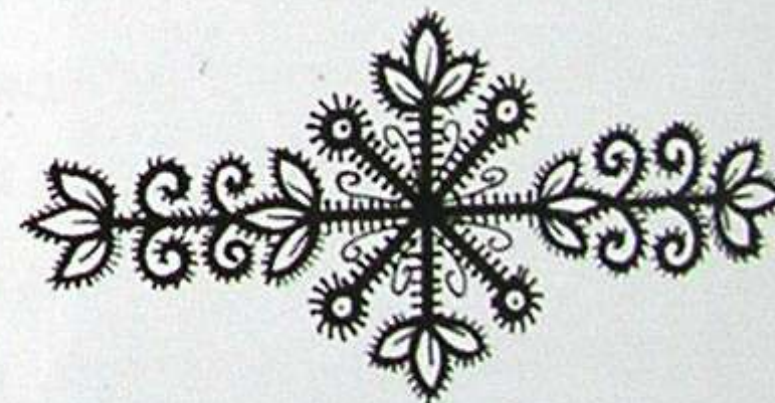
Тому, заповнюючи середню смугу, не поспішайте проводити похилі лінії. Спочатку умовно розділімо яйце на чотири дольки. Це можна зробити олівцем. Тепер неважко вивести чотири трикутники (мал. 89).

Подільські писанки стримані, на них переважають темні кольори. Проте густий малюнок білих та жовтих ліній робить писанку світлою й урочистою.

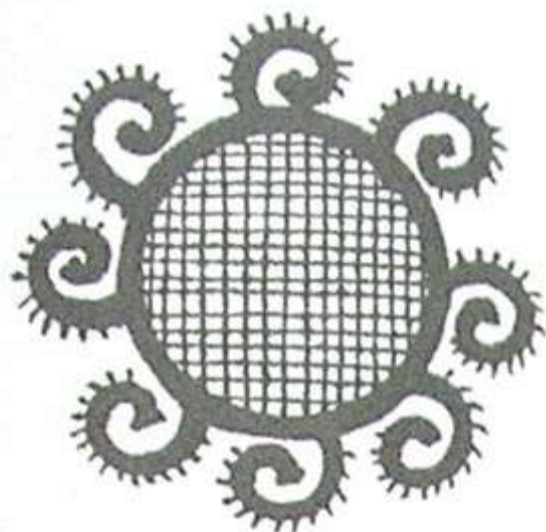
мал. 90

Композиція гуцульської писанки, що на мал. 90, поперечна або "барилкова", як і у попередньому випадку. Яйце поділене на поперечні смуги, безконечник проходить вздовж країв середньої частини і є основою орнаменту. Завдяки чорному кольору всі теплі барви на писанці стають виразними.

“КРИВИЙ ТАНЕЦЬ”

Ми кривого танцю йдемо,
Йому кінця не знайдемо;
Ой то в гору, то в долину,
Ой то в ружу, то в калину.
Ми кривого танцю йшли,
Йому кінця не знайшли,
Бо його треба вести,
Як віночок плести.

Таку веснянку співають дівчата, беручись за руки, і ходять кривою лінією. Тому й танець називається “кривий”. У давнину веснянками зустрічали прихід весни. Виводили безконечники в танці, виписували їх і на писанках.

мал. 91

У візерунку, що так і називається “кривий танець” (мал. 91), ми й справді не знайдемо ні початку, ні кінця хвилястої лінії, що утворює дивовижну химерну квітку з закрученими пелюстками. А може, вона схожа на павука? Коли дивитись на писанку, здається, візерунок починає оживати і рухатись.

“ЦИГАНСЬКІ ДОРОГИ”

Про цю писанку складають легенди (мал. 92). Вважають, що справжньої майстерності досягнув той, хто зумів вивести на писанці “циганські дороги”. Лінія піднімається вгору, звивається і знову піднімається. Огорнувши яйце, вона повертається до свого початку.

Повір'я розповідає, що нечиста сила, потрапляючи на “циганські дороги”, вічно блукає там і не може повернутися до людини. Тому вірили, що така писанка охороняє людину від злої сили.

Чи то писанка охороняла, чи віра людей оберігала їх і не пускала темряву в їхні душі?..

мал. 92

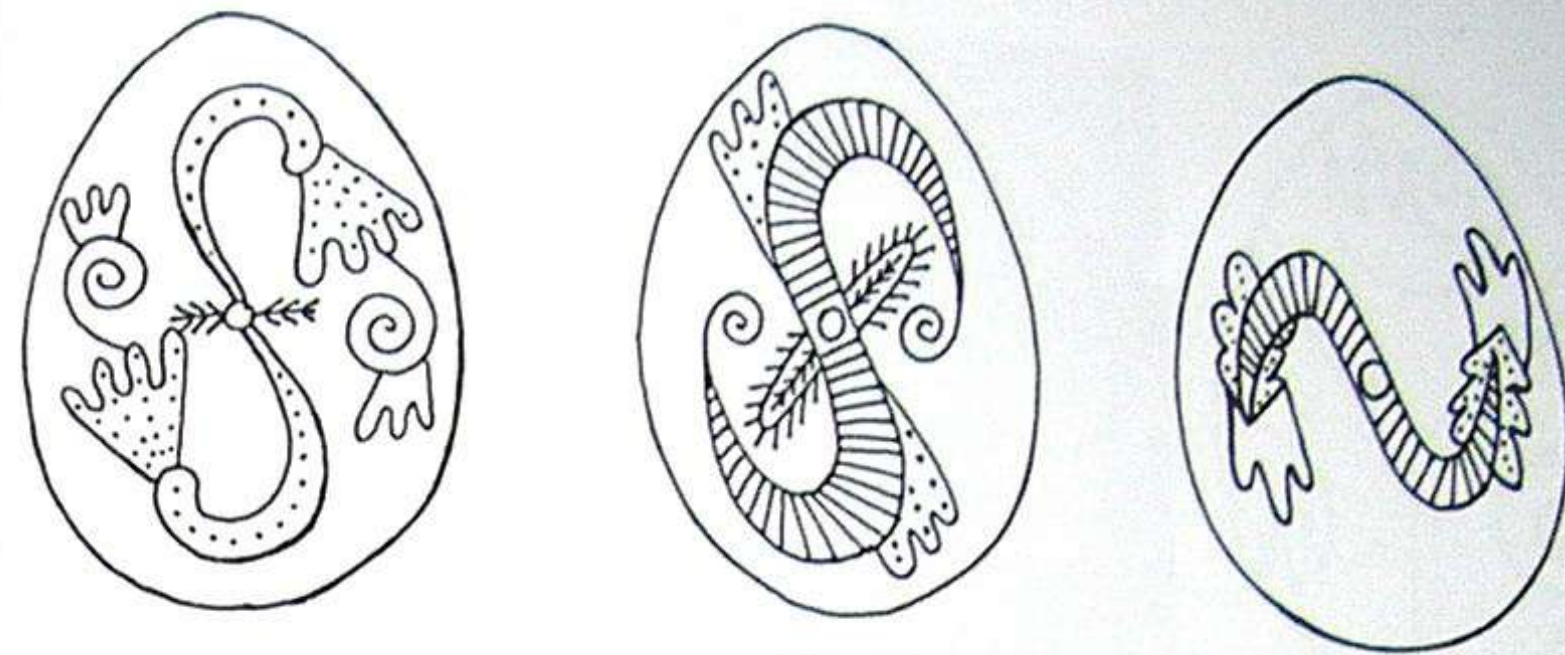
БЕЗКОНЕЧНИК НА ПОДІЛЬСЬКИХ ПИСАНКАХ

Розпізнати і виділити подільські писанки з-поміж інших неважко через їх своєрідність і неповторність. Вони прості, але водночас дуже змістовні. Милуємось розписом, наче дивною мелодією часу, що долинає з глибини століть.

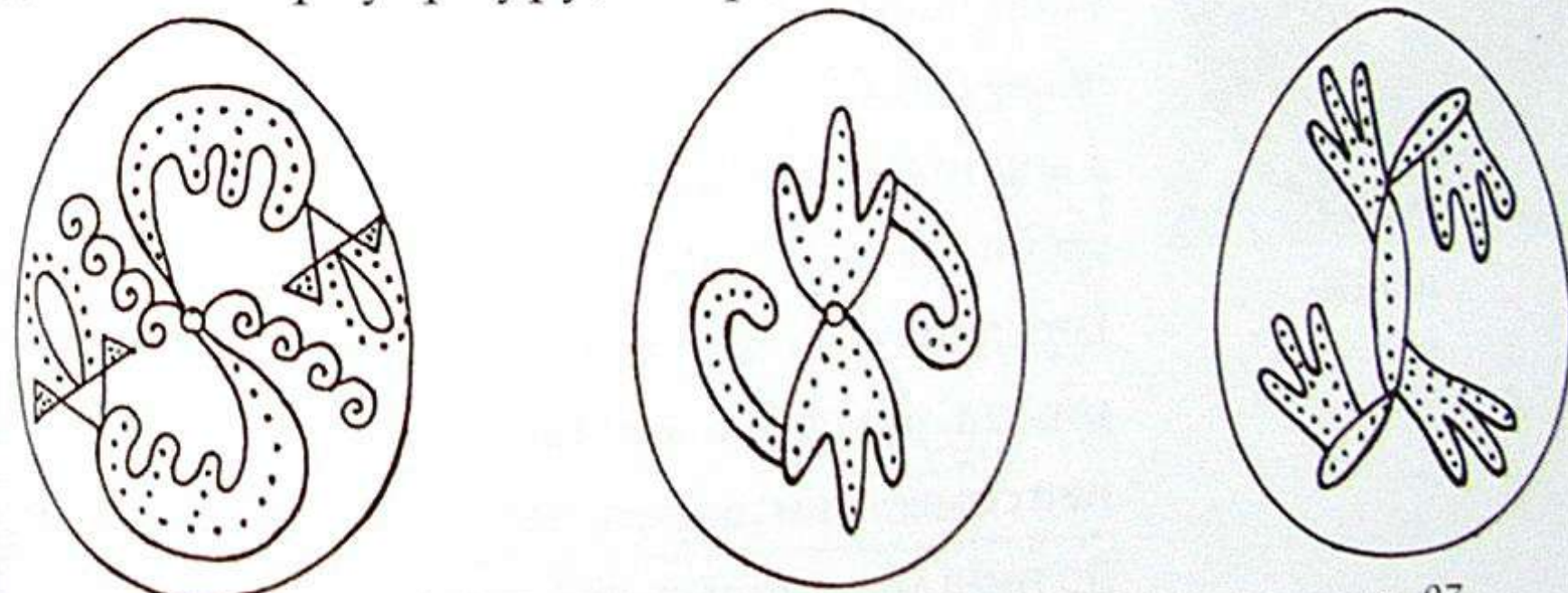
мал. 93

мал. 94

В основі візерунків подільських писанок часто є безконечник. Розглянемо декілька схем. Він може бути виписаний однією лінією, як на мал. 93, або подвійною у вигляді гачка, як на мал. 94. Ви, мабуть, помітили, що часто безконечник начебто довершується тризубою "короною". А ось якого вигляду набула така корона на давній подільській писанці, що на мал. 95. Чи це не праобраз нашого державного символу?

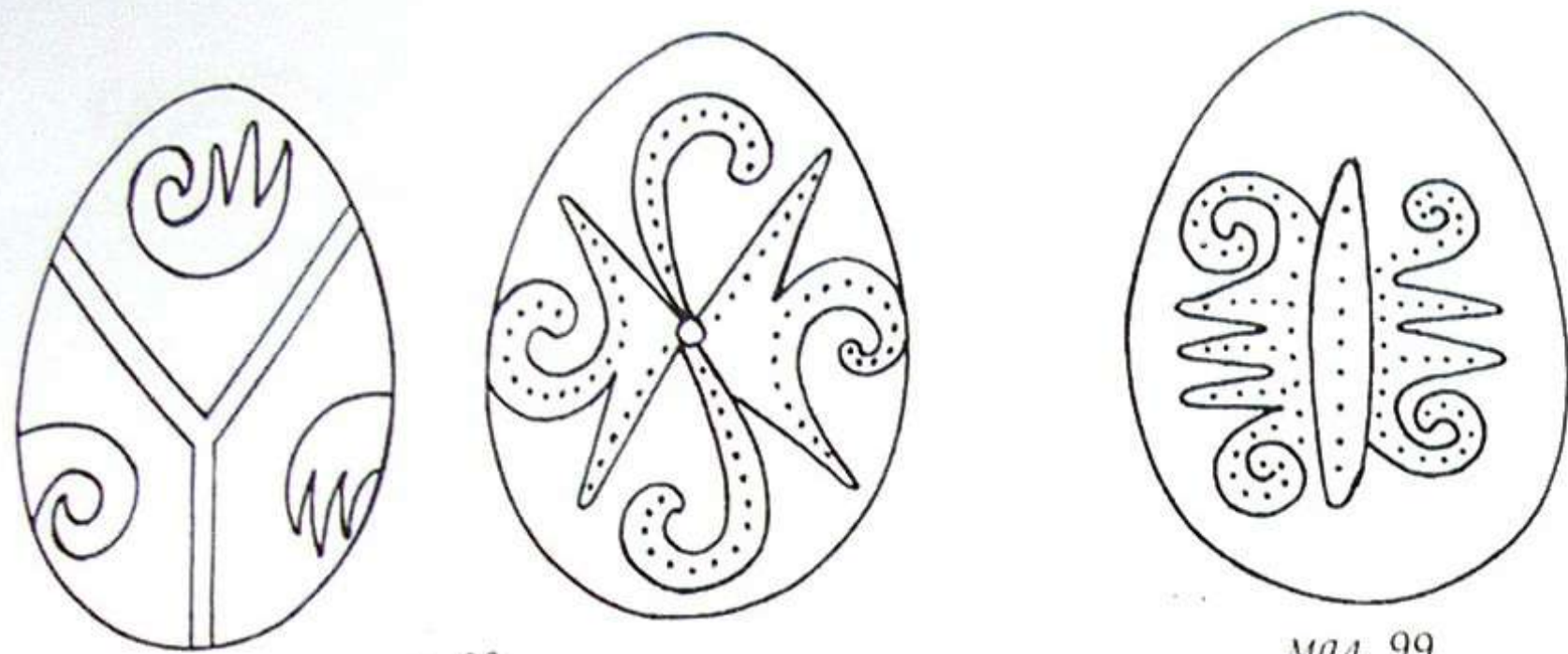
На іншій писанці (мал. 96) трипалий лист займає центральне місце, а з нього вже беруть початок гачки. На мал. 97 він вибудовує досить химерну фігуру, своєрідний свастичний знак.

мал. 95

мал. 96

мал. 97

мал. 98

мал. 99

“Кучері з лебедями” – таку поетичну назву дістала писанка, що на мал. 98, а наступна (мал. 99) – “лебеді”. Безумовно, є щось величне і разом з тим ніжне у цьому образі. Він часто зустрічається на подільських писанках.

мал.100

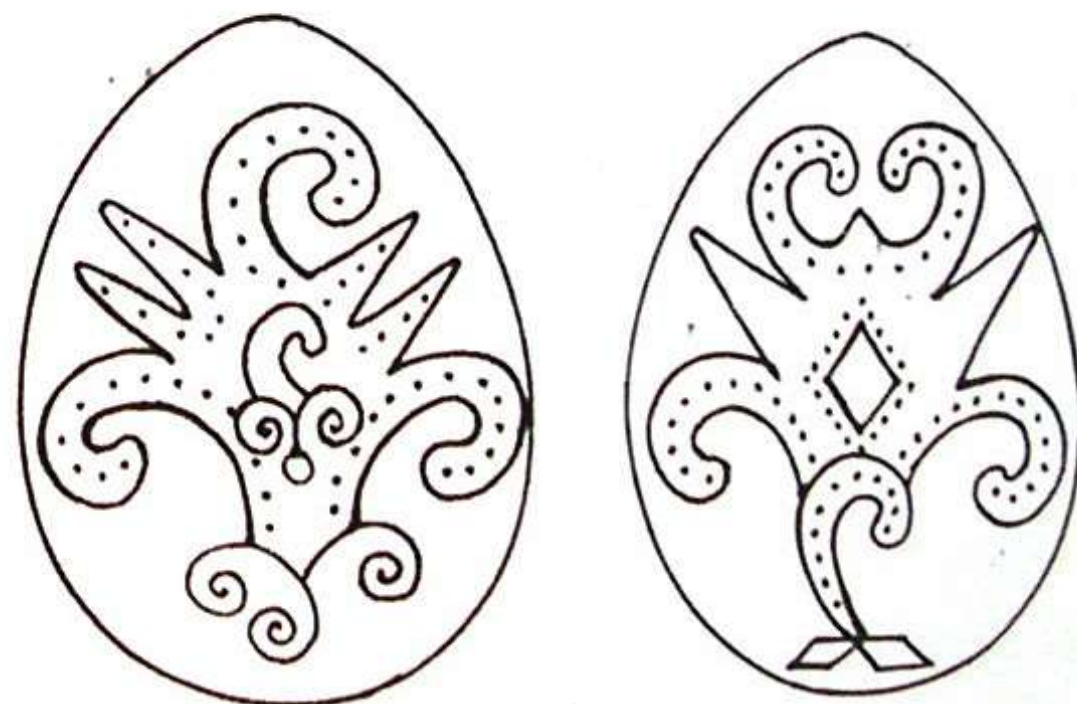
І тепер, коли ми подивимось на мал. 100, то впізнаємо вже знайомий образ. Називається писанка “княгиня”, та це й не дивно...

Є ще один символ, який знаходимо на подільських писанках – “берегиня” (мал. 101). Коли промовляємо це слово, уява вимальовує щось тепле і лагідне, як рука матері, а водночас – сильне і надійне. Щоб берегти, треба любити, це додає сили і мудрості. Берегиня – та, яка береже тепло дому, родини, і та, що дарує життя. Можливо, саме тому цей символ, витворений у сиву давнину, живе до нині на подільських писанках (мал. 101).

мал. 101

Виберіть одну з чорно-білих схем і за нею самостійно напишіть писанку. Пам'ятайте, що подільським писанкам властиві великі плями, довільно розташовані по всій поверхні.

ПИСАНКИ

Виводить мама дивним писачком
по білому яйці воскові взори.

Мандрує писанка по мисочках
із цибулиним золотим узваром,
з настоями на травах і корі,

на веснянім і на осіннім зіллі -

і писанка оранжево горить
у філіграннім сплеті ліній.

То вже вона, як дивовижний світ,
то вже дзвенить, як згусток сонця,

буяють буйно квіти у росі,

олені бродять в березневім сонці.

І стилізовані сплітаються сади

у маєві густих обрамлень,

мереживом найтоншим мерехтить

геометричний космацький орнамент.

І я поплив у світ дитячих мрій

на білі колискові оболоні...

Котились писанками із гори

ясні сонця у мамині долоні.

Ігор Калинець

ДЕРЕВО-ВАЗОН

Оспіване в народних піснях дерево
буття - один з найдавніших символів,
що переказує нам прадавні знання та
уявлення людини про світ. Його бачимо
не тільки на писанках, але й на ви-
шитих рушниках, глиняному посуді,
виробах з дерева. Символічне деревце
використовують у весільному обряді,
адже в цей час створюється новий світ -
родина, що має своє коріння і, зростаючи,
дасть нові паростки. Про космічне дерево
співається в коляді:

Як ще не було початку світа,

То ще не було неба, ні землі,

А лишень було широке море.

На тім морі явір зелений,

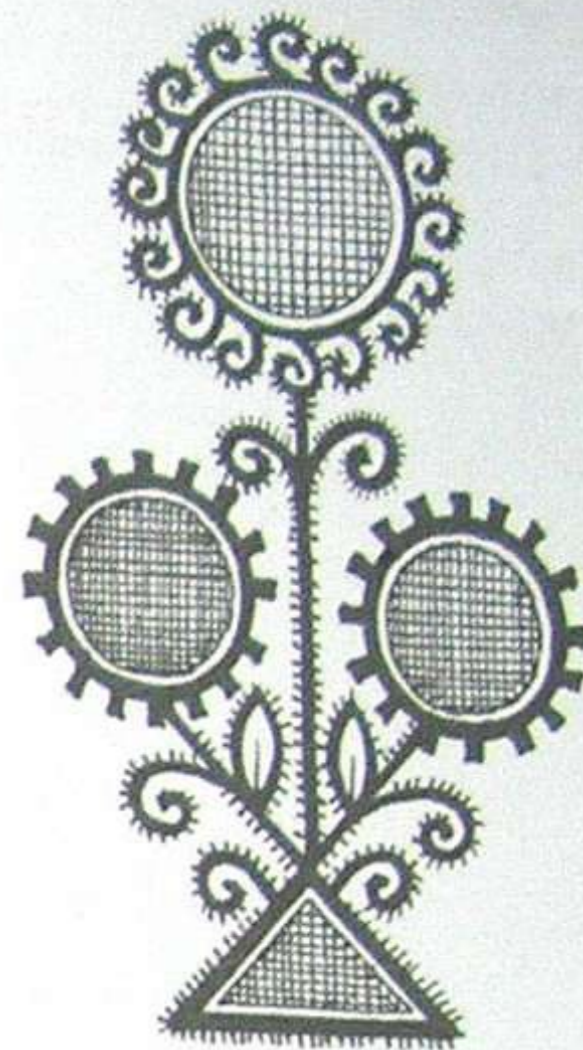
На тім яворі три голубоньки.

Три голубоньки раду радили:

- Як би ми, браття, світ

поставили?

Наче ілюстрацією до цієї коляди є
полтавська писанка (мал. 102).

мал. 102

Символічне дерево на ній – у вигляді соснових гілочок, що завершуються то сонечком, то пташкою, а доповнене безконечниками. Є на ньому й три голуби, що “раду радили”.

Малюнок дерева з птахами на цій писанці повторюється двічі, заповнюючи майже всю поверхню яйця.

мал. 103

Мал. 103. На перший погляд, писанка зовсім не схожа на попередню. Проте й на ній – символічне дерево. Воно зображене кількома хвилястими лініями, але так виразно, що ми безпомилково впізнаємо його.

На вершині дерева сидить небесна пташка. Олені біля стовбура символічного дерева – то наш земний світ. Весь малюнок обрамляє безконечник, що переходить в широку смугу, заповнену дрібним геометричним орнаментом (мал 104). Ця смуга ділить яйце на дві половини так, що композиція повторюється двічі.

На писанці з Івано-Франківщини (мал. 105) дерево трохи складніше: з гіллям, квітами і листочками. Пташка – над центральною квіткою, а внизу, при основі – глечик. Деревце, на якому рослина проростає з горщика, називається “вазон”.

мал. 104

Деколи візерунок на писанці дуже подібний до справжньої рослини, як на мал. 106. Але окремі елементи, наприклад, гачки на листочках, нагадують, що це – символічне зображення.

Звернімо увагу на фіолетове забарвлення квіток. Подекуди, наприклад, у прикарпатських селах, писанкарі намагалися використати у своїй роботі щонайбільше кольорів.

Детальніше розгляньмо послідовність виконання цієї писанки. Почнімо, як звичайно: на біленьке яйце наносимо воском контури основних деталей.

Не поспішайте опускати яйце в жовту фарбу!

Спочатку квачиком нанесімо фіолетовий барвник на пелюстки квіточки. Коли фарба підсохне, залиймо її воском. Тільки тепер можна, зануривши яйце на кілька хвилин в оцет, фарбувати його на жовто.

Пишімо по жовтому яйці. Виписавши всі потрібні деталі, не забудьмо нанести зелений колір.

! Пам'ятайте, що для кожної фарби мусить бути окремий
• квачик!

мал. 105

мал. 106

Зелену барву записуємо воском і фарбуємо яйце на червоно. Завершуючи розпис, довільно розташуємо на писанці плями. Остаточо фарбуємо писанку в коричневому або темно-червоному барвнику.

мал. 107

Символічним може бути весь вазон, як на давній гуцульській писанці, що на мал. 107. Ми не знайдемо тут ні листочків, ні квіток, подібних до природних, навіть стебло деревця - це кілька з'єднаних між собою ромбів. Лише з самої композиції, вершиною якої є сонечко, здогадуємося, що це - дерево-вазон.

Своєрідним є символ дерева буття на писанках з Буковини (мал. 108) і Черкащини (мал. 109).

мал. 108

мал. 109

Кожна з них має свої кольори, оригінальний малюнок, однак безпомилково вирізняємо цей символ з-поміж інших.

Досі ми розглядали дводільні писанки з символом дерева-вазона. Вони, здебільшого, поділені навпіл лінією або навіть смугою з нескладним, як правило, орнаментом, а малюнок на писанці повторюється двічі.

Символ дерева зрідка вписують у восьмидільний орнамент. Прикладом є писанка на мал. 110. Тут деревце має дві гілочки, між якими "сходить" сонечко.

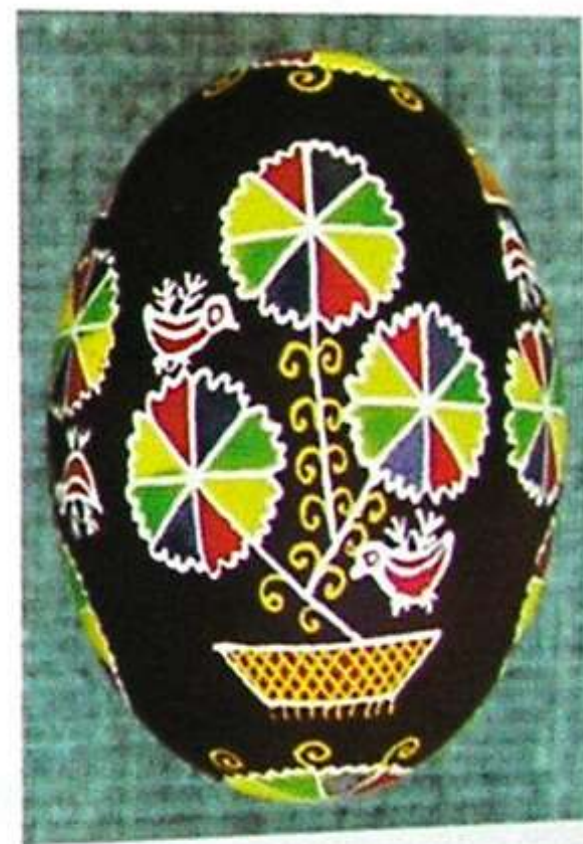
Трохи незвичне розташування вазона на подільській писанці, що на мал. 111. Його зображення повторюється чотири рази, з яких двічі "догори ногами". Символічні зображення розділені між собою косими лініями.

мал. 110

мал. 102

мал. 102

Ліній, що ділять яйце на частини, може й не бути. Тоді малюнок заповнює все яйце рівномірно (мал. 112).

Поперечний поділ яйця теж має символічне деревце. Це може бути вже знайомий нам вазон з квіткою (мал. 113).

Дерево часом має вигляд простої гілочки з листочками або з вербовими бруньками - "котиками" (мал. 114).

мал. 113

мал. 114

мал. 115

Лише назва писанки "яблунька" на-штовхує нас на думку про символ деревця (мал. 115).

На давній писанці, що на мал. 116, поєдналися і безконечник, і "сосонка", і листочки та квіточки. Безумовно, це деревце.

Проте не завжди вазон на писанках приховує символ. Часом листочки і квіти

виглядають як живі (мал. 117). Гілочки рослини наче в'ються навколо яйця. Такі візерунки жовто-червоних кольорів на чорному тлі переважають на писанках Сокальщини, що у Львівській області. Там вони найчастіше стають просто квітковими орнаментами.

мал. 116

мал. 117

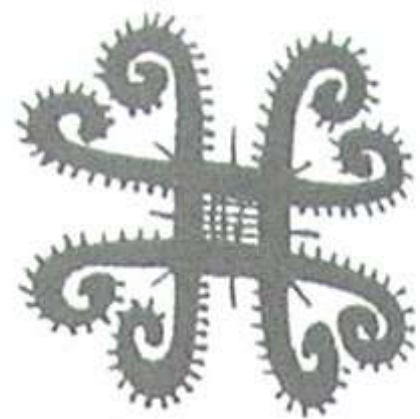

Ще одне деревце "зростає" на вашій писанці, якщо ви виконаєте її за мал. 118. Спочатку яйце треба поділити на чотири дольки і в кожній повторити рисунок "винограду".

мал. 118

ХРЕСТ НА ГУЦУЛЬСЬКИХ ПИСАНКАХ

Символ хреста був відомий щонайменше з сьомого тисячоліття до Різдва Христового. Відколи Ісус взяв його до рук, той став ключем до безсмертя, дорогою до спасіння. Спаситель добровільно помер на хресті і тим виявив найщирішу любов до людей. Тому хрест для нас – символ любові. А де любов, там немає зла. Мабуть, тому люди намагаються охоронити себе цим могутнім символом.

мал. 119

На гуцульських писанках хрест наче вбирається у пишні шати. Вони можуть бути вишуканими і строгими, наприклад, як на мал. 119, або дрібно записаними, як на мал. 120.

А ось на писанках, що на мал. 121 хрест не такий виразний. Ми лише вгадуємо його між сторонами, загнутими, як гачки, і геометричним орнаментом.

мал. 120

мал. 121

На писанках, що на мал. 122, бачимо радше квадрат, але й тут в основі візерунка лежить хрест. Ви, звичайно, зауважили, що останні дві писанки дуже схожі між собою. Це приклад того, як можна, змінюючи деталі, отримати новий візерунок.

мал. 122

Інші орнаменти бачимо на мал. 123. Розташований посередині хрест на цих писанках невеликий, з рівними сторонами у вигляді квадратів. Усі ці писанки – дводільні. Дві частини, що мають однаковий візерунок, розділяє орнаментована смуга. Як правило, її заповнюють ромбами, трикутниками або квадратами.

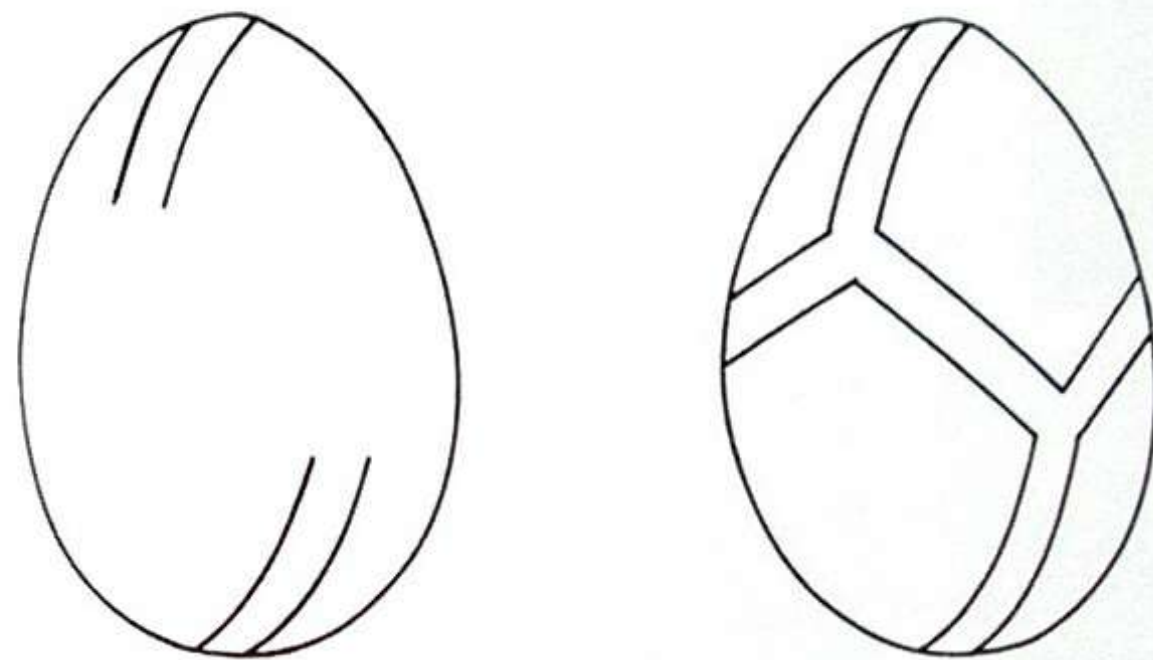

мал. 123

мал. 124

На писанці, що на мал. 124, теж хрест, він дуже схожий на ті, що ми вже бачили, але розташування його інакше. Воно має свою назву – “сакви” або “бесаги”*. Бувають й інші символи, вписані в “сакви”, наприклад, “ружі”. Поділити писанку для такого візерунка можна за схемою, що на мал. 125.

мал. 125

ТВАРИННІ СИМВОЛИ

мал. 125

мал. 126

Ми вже зустрічали зображення тварин на писанках. Пригадаймо дерево буття. Дуже часто на деревці "сиділи" одна або й кілька пташок. Написані вони дуже просто, без деталей. Але на мал. 125 – писанка, де символічний птах виділяється серед гілочок і листочків, тобто, тут він – основний. Писанка не має прямих ліній, тому хоч малюнок і повторюється двічі, він не симетричний.

Крім птахів, ми бачимо на писанках оленів (мал. 126). З усіх тваринних символів цей чи не найдавніший. Трапляється він лише на гуцульських писанках, з пишно розгалуженими рогами, які вважають символом достатку.

Знову ж таки на гуцульських писанках бачимо символічного коника (мал. 127). Чи це міфічний образ коня, що возить сонце в золотій колісниці, чи добре знайома кожному горянину тварина-помічник, що супроводить його усе життя?..

Ось ще одна тваринка зображена умовно, тобто стилізована (мал. 128). Це риба. Її оздоблює дрібний геометричний орнамент, але сама вона займає центральну частину композиції. А писанки на мал. 129 – "пструги". Так гуцули називають форель.

мал. 127

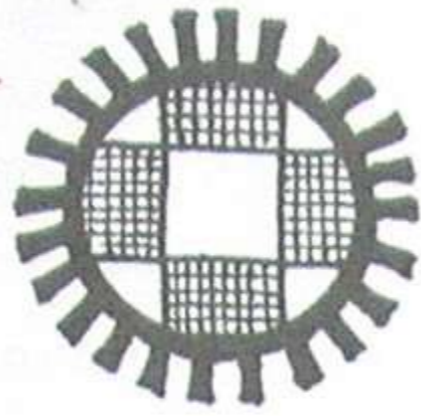
мал. 128

мал. 129

ПЛЕКАЙМО В СОБІ МАЙСТРА

Подорожуючи сторінками цієї книжки, Ви вже чимало довідалися і про те, як твориться писанка, і про що розповідають знаки-символи на яйці. Це наче абетка писанкарства, той ґрунт, на якому можна досягнути справжньої майстерності.

Тепер спробуємо ще трохи поекспериментувати*.

мал. 130

Для початку – з барвами. Вам уже доводилось самостійно вибирати кольори для писанок. Один і той самий візерунок на різному тлі виглядатиме по-різному. Ннаприклад, писанки на мал. 130.

мал. 131

Можна зробити й так, що тло писанки залишиться чорним. Змінимо лише забарвлення самого візерунка. Тоді по-новому зазвучить вся мелодія барв. І ось на мал. 131 бачимо приклад двох подібних, але разом з тим і різних писанок.

мал. 132

Саме від кольору залежить чи буде писанка весело усміхатись, чи стане вона величавою, урочистою, як темно-вишнева троянда. Розгляньмо мал. 132.

У додатку 1 ви знайдете писанки, які можете змінити і доповнити, самостійно добираючи нові кольори. Для порівняння виконайте кілька зразків одного візерунка. У вас з'являться несподівані і дуже цікаві роботи.

Коли мова писанкових барв Вам уже знайома, час самим складати їх кольорову мелодію. Виберіть будь-яку схему з додатку 2 і розпишіть писанку так, як вам підказує досвід і смак.

Як пісня складається зі слів та мелодії, писанку творять барви і лінії. Починаємо роботу саме з лінії. Найперше ділимо яйце чи то на вісім частин, чи на дві половини або ж на поперечні смуги. Лише тоді вписуємо символічні знаки. Ось тут і приходить думка, а чи не можна один символ розташувати на писанці по-різному? Спробуймо.

мал. 132

Ось на мал. 133 бачимо писанки, що мають однакові барви. На кожній з них знайдемо однакову, наче казкову, квітку. Проте писанки різні. Серед них легко відшукати дводільну: на ній символічна квіточка найбільша. Восьмиклинка поділена посередині цілою смугою з орнаментом, а кожен "клин" містить один символ. Третя писанка з поперечними смугами – "барилкова".

Не завжди вдається так змінити візерунок. Проте створені композиції можуть бути дуже вдалі і дістати своє нове життя – стати новими зразками традиційного мистецтва.

На додатку 3 виберіть зразок для своєї творчої роботи. Спробуйте спочатку виконати на папері чорно-білий малюнок – ескіз. Коли візерунок, на вашу думку, буде вдало розміщений, підберіть кольори і напишіть писанку.

ПРО ЩО РОЗПОВІДАЮТЬ НАЗВИ ПИСАНОК

мал. 134

мал. 135

Розгляньмо ще одну цікаву групу писанок. Спільне для них – тваринні назви. Наприклад: “півники” (мал. 134), “качині лапки” (мал. 135), “вовчі зуби” (мал. 136), “ведмежі лапки” (мал. 137). Сюди ж віднесемо вже добре відому нам писанку “баранячі роги” (мал. 80). Рисунки на цих писанках, хоч і мають назви, що говорять про тварин, проте більше схожі на квіти. Це добре видно на прикладі писанки “гребінці” (мал. 138).

Виявляється, що назви цих писанок відповідають народним назвам деяких лікарських рослин. Наприклад, рослину петрів хрест називають “вовчі зуби”, “баранячі роги”, “юрник”. Народні назви первоцвіту лікарського: “сорочі лапки”, “баранчики”, “баранці”. “Курячалапка” – це назва лікарської рослини жовтцю їдкою, а “гребінці” – аруму плямистого.

мал. 136

мал. 137

У давнину писанкарі були ще й народними цілителями. Не дивно, що цілющі властивості багатьох рослин, які використовувались в народній медицині, знайшли своє відображення в писанкових орнаментах. Проте властивості рослин, їхня дія приховувались за простими, звичними назвами. Отже, так закодовувалась властивість писанки, що мала назву рослини, а можливо, і її силу.

На завершення пропонуємо цікавий матеріал для творчої роботи, вміщений у додатку 4. Для тих, кому азбука писанкарства вже добре відома, він неодмінно стане в пригоді.

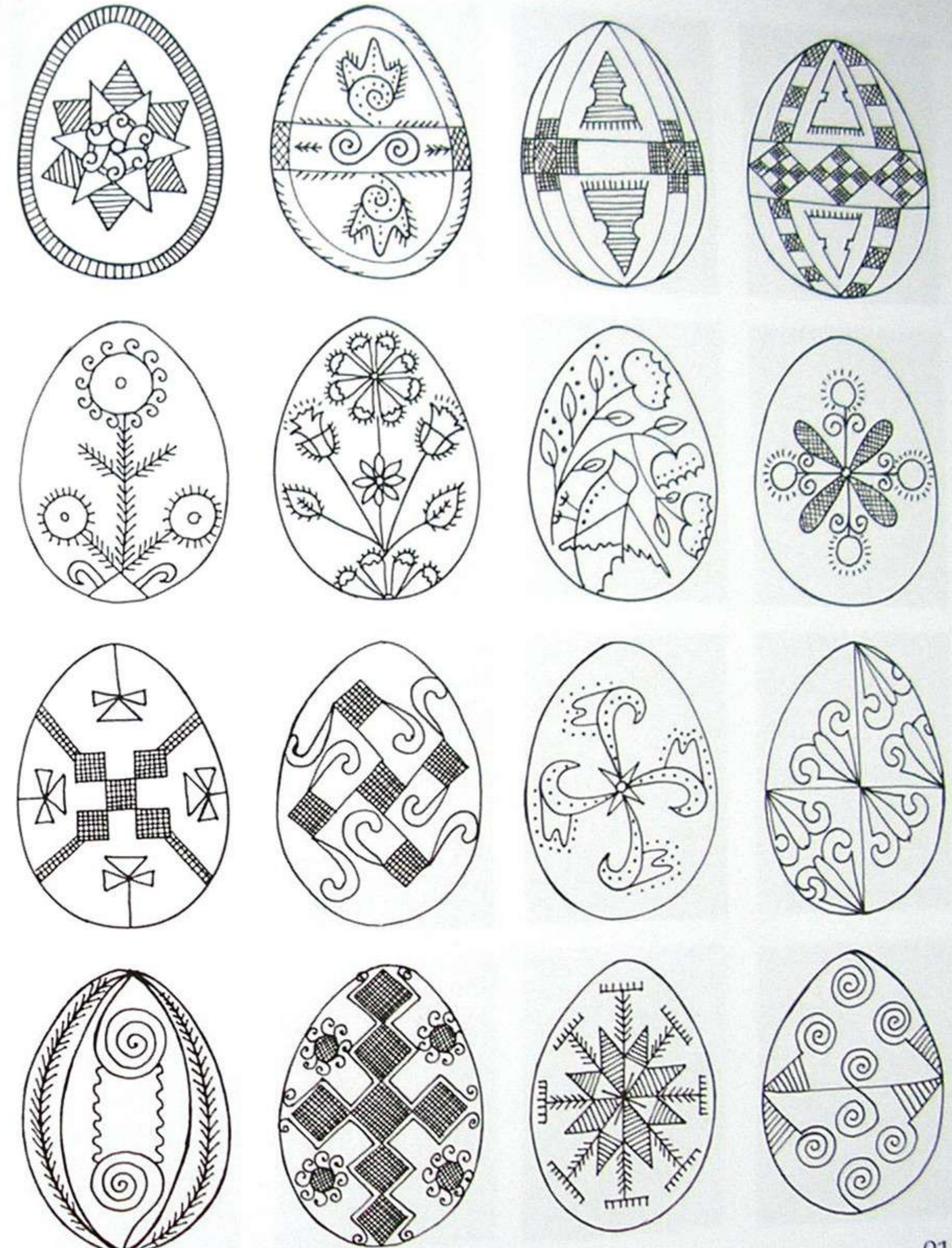

мал. 138

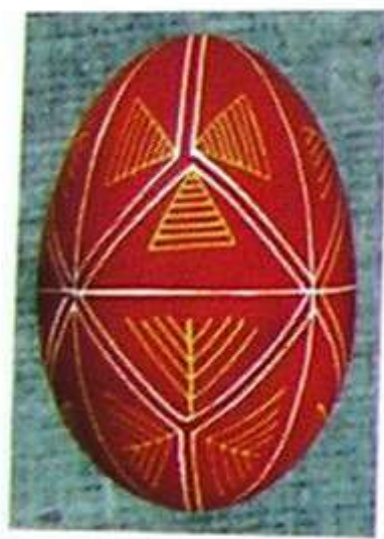
Додаток 1

Додаток 2

Додаток 3

Додаток 4

СЛОВО НА ПРОЩАННЯ

Короткий час в році визначений для писанкування. Весняне пробудження і очікування великого свята спонукають людину до творчості. Щороку, вдосконалюючи свою майстерність, ви будете приносити людям радість своєю працею.

Кожна подарована писанка стане місточком любові між людьми. Наша писанкова Україна заспіває барвами на увесь світ. Це зроблять ваші умілі руки.

